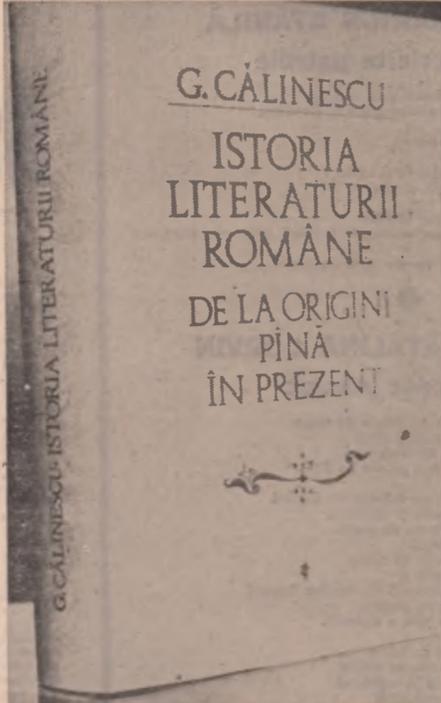

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

O CARTE A CONSTITUIȚIEI NAȚIONALE

Monumentul unei tradiții

aparitia, la scurtă vreme după reeditarea anastatică, la începutul lui 1980, a ediției Princeps din 1941 (acțiune pe care o datorăm lui Iosif Constantin Drăgan) a celei de a doua ediții din Istoria Literaturii române de la origini pînă în prezent este fără îndoială un eveniment semnificativ. El da o tonalitate aparte stării de spirit în care întimplăm al doilea Congres al culturii și educației socialiste. Îmi îngădui să cred că opera de asanămînt, „valorificare și moștenire” literară intrat într-o etapă nouă, decisivă, prin patru evenimente editoriale care au implicat mult mai mult decît o strădanie filologică: prima ediție critică a *Intrăduirilor lui Neogoe Basarab*, însoțită de efortul colectiv de așezare a „întîii mari cărți a culturii românești” în locul care-i merită (efort consemnat din fericire, într-o carte excepțională, editată tot la „Minerva” în 1972, cu sprijinul hotărîtor al directorului editurii, Aurel Martin, și apărută sub auspiciile Societății culturale „Neogoe Basarab” din Curtea de Argeș); prima ediție critică integrală a prozei literare a lui Liviu Rebreanu, realizată de Nicolae Gheran și colaboratorii săi; reluarea „Ediției Perpetuus” datorită lui Al Oprea și colectivului pe care-l coordonează în cadrul „Muzeului literaturii române” (devenit astfel un factor cultural hotărîtor într-o chestiune „de viață și de moarte” a culturii române) și acum apariția capodoperei călinesciene, după mulți ani de neconveniente amînări și „inefabile” obstacole cărora le-a pus capăt o hotărîre din decembrie 1980.

Că toate aceste evenimente se înscriu în perimetrul anilor 1983-1982 și întregesc „profilul de epocă” al timpului nostru, că ele sînt expresia directă a aceluiași proces de restituire a sufletului poporului român către sine însuși, care a pectului și va pectului într-o eternitate chipul Celui din fruntea țării și partidului, este o evidentă de nimeni contestabilă. Afirmăm, după care tocmai ferveții celor ce au luptat ceas de ceas și neobosit pentru desfacerea din ghetei a corăbiei călinesciene și aducerea ei în apele vii ale spiritualității naționale ar fi contribuit la... aminarea momentului sărbătoros actual, se face a ignora tocmai intervenția făltoare a „soț” climatului, a direcției istorice și culturale naționale de către factorul ei hotărîtor, direcție în care s-a înscris și efortul colectiv al „militanților” cauzei călinesciene.

Apariția ediției a doua a istoriei călinesciene și, înainte, posibilitatea difuzării ediției anastatică a lui Iosif Constantin Drăgan sînt acțiuni ce poartă marca indelebilă a unei personalități animate de voință inflexibilă de promovare a valorilor culturii românești, chiar acolo în jurul cărora văzute sau văzute pînă de pînăjen se tes și tind să amine la calendele grecești data infuzării unor aspirații naționale. Nu alta este explicația posibilității de restituirii poporului român, în integralitatea ei, opera lui Mihai Eminescu, eveniment marcat de apariția volumelor VII și IX ale „Ediției Perpetuus” și urmînd a se împlini în anii următori cu apariția volumelor X-XII, (volumul XII, care conține traduceri, fiind sub tipar și ale ediției).

Nu intenționez să discut aici noua ediție. Este limpede că nu au intervenit schimbări structurale și nici o metamorfoză a autorului. Dimpotrivă, tocmai capitolele în care G. Călinescu n-a intervenit sînt mai semnificative decît cele în care a intervenit, cu modificări care sînt de natură istorico-literară. Cartea rămîne deci ceea ce a fost la apariție: *expresia celei mai înalte conștiințe a literaturii române despre ea însăși și totodată punctul cel mai înaintat atins pînă aproape de timpul nostru în contemplarea și aprecierea valorii acestei literaturi*. Nimeni, absolut nimeni pînă la Călinescu, și multă vreme nimeni după el nu a mai reușit să perceapă în aceste dimensiuni amploarea și valoarea literaturii create de poporul român și deci să dea o măturare atât de convingătoare despre puterea sa de creație. De aceea istoria lui Călinescu este o carte conștiinței naționale, așa cum au făcut din opera lui Balcescu, Hașdeu, Eminescu și Nicolae Iorga. Dar nici un alt exponent al culturii românești nu a reușit pînă la Călinescu (nici Iorga!), și nici un critic sau istoric literar, să determine corect această „străbucă literatură”, de „mătură invidiabilă” cum a făcut-o el. Nu este vorba doar de uriasa sa erudiție în materie de literatură universală, care-i permitea apropieri și comparații de nimeni bănuite, și nici de geniul criticului și istoricului literar. Este vorba, în primul rînd, de o anumită *făcătoare sufletească* pe care G. Călinescu și-a cucerit-o pe calea erudiției și geniului, dar în egală măsură în virtutea comunicării sale profunde cu idealurile și aspirațiile de totdeauna, dar și dintr-o epocă anumită, ale poporului și culturii române. Este vorba de o anumită capacitate de a vedea ceea ce nimeni nu îndrăzise să vadă în literatura română înaintea lui: una din marile literaturi ale Europei, nu o literatură „complexată”, timorată și obsedată de a se face „recunoscută” de către membrele privilegiate ale unui club al „marilor literatură”. Cine citește capitolul final despre specificul național al chestiunii „călinescianismului” ca atitudine spirituală și ca formulă sufletească. Aici este germenul din care a răsărit, apoi, conștiința unei noi generații, căreia, în timpul nostru, el i-a fost părinte.

Demonstrația lui G. Călinescu este sistematică și involuntară. S-a pregătit pentru ea așa cum Iorga s-a pregătit spre a percepe și demonstra dimensiunile prezentei istorice a românilor. Dar în literatură, și chiar în istorie, Călinescu a cutecat *să vadă mai mult și mai departe decît Iorga, a avut mai mare „curaj”, fiindcă partea în sine conștiința unei noi generații, căreia a dat și pe Blaga, o generație ce s-a simțit așa să „LUCREZE PE CONT PROPRIU ÎN UNIVERSALITATEA PURĂ” cum spunea Paul Angelescu. Tocmai de aceea Călinescu a devenit „istoric literar și de curaj” în afirmarea dimensiunilor culturii românești *mai mult decît tot*, mentorul, dascălul, modelul și cota de aspirație și ambție a aceluia din generația următoare (cum este profesorul Edgar Papu) și din generația noastră, care s-au simțit tentați să-i continue aventura, desigur fără a-l imita, dar încercînd să-l preia și continue eforturile și fapta sufletească așa cum la rîndul-i, Călinescu, fără să-i „imita” i-a continuat, la alt nivel istoric și spiritual, pe Cantemir, Hașdeu și Iorga. Fiecare prezentînd un „unicum” și totuși adunîndu-se prin veacuri, într-o caracteristică „familie de spirite”!*

O bună parte din tot ce s-a scris mai important și deschizător de drumuri în ultimele două decenii în materie de istorie literară poartă marca acestui „călinescianism”, în care stăruim să vedem însăși accepția lui majoră. „Călinescianismul” nu este o sumă de ticuri verbale, gesturi critice, o „manieră” sau o poză, ci puterea, îndemnul și exemplul de a-l urma pe drumul perceperii tot mai adînci și mai departate a dimensiunilor, valorii și rostului universal al creațiilor literare ale poporului român. În acest sens a fost înțeles și continuat „sensul călinescianismului” de către Edgar Papu, cel mai original și prestigios urmaș al său, sinteză fericită între învățătura și exemplul a doi maeștri — Călinescu și Vianu — și de către cel din generația noastră care am înțeles să milităm pentru acest călinescianism. De aceea curentul de idei și direcția catalizată mai ales din 1977 încoace, de profesorul Edgar Papu și de cei din jur, sînt revizuite *Luccefarul*, s-au angajat în dezbateri despre „protonismul românească”, își pot revendica senin dreptul de a se bucura din toată inima și de a vorbi cu toată gura, în această clipă de sărbătoare a culturii române.

Apariția *Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent* în versiunea ei ultimă, voită de autor, va mai da însă o certitudine: că departe de a fi epuizat tema și de a fi secat solul din care a crescut, Călinescu a fertilizat și impulsionat enorm dezvoltarea istoriografiei literare din ultimele decenii, *ajutînd-o să meargă mai departe de unde ajunsesse el*, exact cum, la rîndul lor, Ovid Densusianu, N. Iorga și Eugen Lovinescu l-au ajutat pe Călinescu să facă ceea „jumătate de pas” care a însemnat apariția geniale și nemuritoare sale capodopere. Abia după lectura lui Călinescu din ultima versiune a capodoperei sale ne dăm mai bine seama ce au însemnat, pentru evoluția conștiinței de sine a poporului român cel 41 de ani care ne despart de plămînuirea versiunii inițiale, față de care ultima versiune nu este nici o *refacere* și nici o *aducere la zi* Opera rămîne, în esență, produsul unei „poci interbelice” pe care o încheie monumentul. Epoca noastră a-avea însă nevoie și mai urgentă de propriu-i monument.

Dan Zamfirescu

Maurul și-a făcut datoria

ne amintim, cu prilejul, festiv am putea zice, al reeditării „Istoriei”... lui G. Călinescu, în forma de acum, de faptul că revista „Luccefarul” milită de multă vreme pentru împlinirea acestui act de cultură națională. Încă în urmă cu 5-6 ani au fost organizate mese rotunde pe tema valorificării marilor sinteze realizate în trecut, primul rînd cartea lui Călinescu. Cu acel rînd, Al. Piru, care a participat cu regularitate la „Coloquiile Luccefarului”, care predase actuala formă (în varianta dactilografată) încă în 1937, ne-a înfățișat opinia sa privitoare la noua ediție care, cum se știe, respectă și prezintă ultima voință a autorului, cu alte cuvinte ediția definitivă, îngrijită de el însuși. Căci se știe, considerînd-o, poate, opera sa capitală și dorind, desigur, reeditarea ei, în timpul vieții sale Călinescu a lucrat mereu pe textul ediției „princeps”: a renunțat la unele citate, a reverificat toate citatele, a considerat necesare adaosuri la unii autori, la alții a ajuns la soluția reșcrierii capitolelor. În fine, a introdus un număr de autori ce nu fuseseră tratați separat în ediția din 1941, destul de puțini totuși. Operați, am zice, normale, de rutină pentru orice istoric literar, căci domeniul străbătut se îmbogățește mereu prin noi cercetări și descoperiri. Și dacă ațișii romancieri își îngăduie modificări (uneori radicale) de la o ediție la alta (ceea ce noi nu ne apare, totuși, excesiv) atunci istoricul literar este obligat să recurgă la „ameliorări”. În cazul lui Călinescu, exeget, cu prioritate, al epocii sale (literatură de după 1920 ocupă cel mai întins spațiu) necesitatea unor întregiri (de cele mai multe ori bibliografice), a unor precizări ori nuanțări, devine iminentă și autorul însuși era cel mai conștient de acest adevăr elementar. Elementele biografice noi introduse la Rebreanu, Ion Pillat, Ion Barbu, Mireea Eliade etc. ca și adaosurile la autori ca G. Brătescu, Camil Petrescu ș.a. ni se pare că lucrurile. Nici un istoric literar, cu atât mai mult unul de scrupulozitate la G. Călinescu, nu putea rămîne indiferent la îmbogățirea materiei. Pe de altă parte, autorul însuși va fi încercat, ceea ce era în dreptul său, sentimentul de insatisfacție în cazul tratării unor autori al veștului trecut care, „reșcriși”, Maiorescu, Kogălniceanu, C. Negruzzi, I.L. Caragiale, Alecsandri, Eliade Rădulescu, Odobescu. Cititorul se va convinge însă de îndată, comparînd ediția din 1941, cu cea actuală, că intervențiile, în raport cu materia, sînt minime, ca ele nu modifică întru nimic generală a cărții inițiale și nici viziunea autorului cu privire la literatura română „de la origini pînă în prezent”. Evaluarea autorilor, inclusiv a celor la care au intervenit anumite schimbări, rămîne, de asemenea, aceeași, ceea ce, la urma urmelor, ni se pare esențial.

Intregii sale opere, dacă nu în context național. Este de presupus, de aceea, pe de altă parte, drama tergiversărilor și, evident, a umilințelor intelectuale ce le va fi trăit genialul critic într-o vreme în care se tipăreau tot soiul de aberații și avorturii exegetice, iar autorii acestora dictau în cultură tinindu-l pe Călinescu într-o ipostază subalternă ori creîndu-i statutul unui „tolerat” în cultură. Cu marile sale cărți blocate, scos de la catedră, după ce înainte i se luase dreptul de a conduce o publicație de ecou, frustrat adică de drepturile firești și de dobîndise cu prețului unei munci titanice — iată ipostaze de „beneficiar” — care s-a încercat a fi acreditată cu o fără de seamă rea credință. În realitate, asistăm la una din marile drame ale culturii noastre.

Astăzi, însă, cînd vedem că reeditarea „Istoriei”... a devenit fapt împlinit, nu e cazul să facem prea multă istorie ci să ne bucurăm că prezentul ne oferă prilejul reintinerii cu o operă cardinală a culturii românești și cu spiritul neasemnat al autorului ei.

Pompiliu Marcea

„Noua versiune din Istoria Literaturii române, sporită ca întindere cu aproximativ 300 de pagini dacila, ceea ce în formatul din 1941 revine cam la 100 pagini nu modifică viziunea de ansamblu, periodizarea, înțelegerea curentelor și silurilor, judecățile de valoare, întregind aparatul documentar și adăugînd cîteva analize noi de opere sau prezentați de scriitori neceretați prima dată. Concepția asupra istoriei literare din Princepsul de estetică e menținută cu nuanțe care apar în esul Istoriei literaturii ca știință înefabilă și sinteză epică din 1947. Nu există, susținea aici G. Călinescu, o istorie a evenimentului, o istorie literară a fenomenului pur. Orice istorisire afirmă o esență și istoria pune cam aceste trei ipoteze: empiricul are o finalitate, demonstrează un substrat; empiricul conține o semnificație, deci o valoare; empiricul e revelația fenomenului și unui raport universal. Istoria fiind chipul cum conceptul se desprinde din concret, istoricul vede îneditul sistematic și totodată fuge de tipologia pretumioasă care simplifică orice complexitate. Nu poți expune materialul în vederea unui sistem, dacă n-ai dinaintea sistemul, așadar istoricul insistă asupra accidentalității cu conștiința universalului. Urmează să se găsească a ceea ce e istorie. În fond, G. Călinescu are în vedere raportul dialectic particular-general, fenomenal-universal. O operă există în sine, dar și prin relație cu întreaga literatură, ca moment al devenirii, sau ca aspect al unui curent sau stil. Valoarea ei e în funcție de excelența creației, dar valoarea se obține prin integrare, prin raportarea la celelalte e-călii, anterioare și posterioare. Orice operă e un exponent al spiritului creator individual, dar și al spiritului creator comunitar, incit e de înțeles de ce Istoria Literaturii române de G. Călinescu se încheie cu un capitol despre Specificul național”.

Al. Piru

(Din Istoria Literaturii române de la origini pînă în prezent de G. Călinescu, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Editură și prefată de Al. Piru).

Palatul fermecat

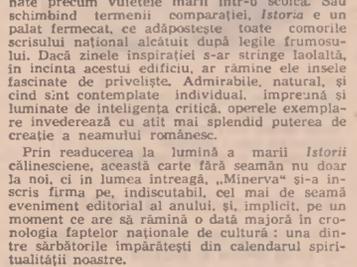
reeditarea *Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent* e un eveniment cultural pentru care trebuie să ne îmbrăcăm sufletește în costume de gală. Să scinteleze, spre a-l marca, toate briliantele spiritului; entuziasmul să împletească ghirlandele, să aprindă facili, să orchestreze imnuri. Națunea a dobîndit cartea de aur a scrierilor sale, cartea cărților literaturii române. Există doar în cîteva dintre bibliotecile publice ale țării și în puține biblioteci particulare, *Istoria* călinesciană a fost, în tot decursul deceniilor postbelice, practic inaccesibilă, sau accesibilă doar incidental, marilor generații. Iată-o în sfîrșit reîntrupată, și să sperăm că nu va mai trece mult și toți cei ce așteptau noua ei apariție ca un miracol vor izbuși să și-o procure.

Istoria lui G. Călinescu nu e doar cea dintîi — și pînă acum singura — istorie monumentală a întregii literaturii naționale orientată de principii estetice. E o lucrare de acest gen unică în cultura universală: prin concepție, prin stil, prin originalitatea creației critice, „sinteză epică” în intenție, structurată de o „știință inefabilă”, ea este înainte de toate „expresie” în sens crocean, „viziune”, autoproiecție lirică. Criticul se zugrăvește pe sine însuși (fără a se substitui scriitorilor și fără a-l reduce pe acestia, cituși de puțin la un același numitor în fiecare autor portretizat. Înmuindu-și penița, asemenea lui Sainte-Beuve, în călimările tuturor celor despre care scrie, Călinescu varsă acolo, implicit, propriile sale „otrăvuri”. Intenționați ca autorul Coșbuc de luni, criticul român „nu compune nici un portret în care să nu se reflecte” și „sub pretext de a picta pe cineva”, își „pictăzăză mereu propriul său profil”. Procedul e al marilor romancierii, și Călinescu îl desconfiază: „creația în roman vine din plăcerea de a trăi pe fiecare erou”. Văzîndu-se „scriitor total”, G. Călinescu s-a căutat în toți scriitorii citiți. Portretizînd scriitorii, a reliefat ideosocii acele dimensiuni ale spiritului lor în care e acut sentimentul de a se recunoaște. Istoricul și criticul nostru literar nepereche — ar putea spune despre fiecare autor ceea ce Flaubert a declarat cu privire la Emma Bovary: „...ești moi”.

A cita și a reface universuri lirice e, în înțelegerea lui Călinescu, a recunoaște operele în cauză drept posibil produs al propriei creativități, deci a crea. Tot astfel, a rezuma. Căci autorul *Istoriei literaturii române* nu rezumă ca oricine! Rezumînd, el restructurează, rectifică, și, implicit, interpretează, citînd, rezumînd, sintetizînd, criticul semnalezăză operele (fără a le falsifica), le reface prin confruntare cu un *pattern* ideal, adevărat naturii firecării, nu adaptat, ci construit de el însuși. Călinescianizează scrierile analizate, le face de seale. Scriitorii români devin (fără a înceta să fie ei însuși) voci ale criticului. În prefața la primul volum din vechea serie a *Operele* sale (1940) Sadoveanu reproduce o observație verbală a lui Ibrăileanu, potîvit căreia, el, marele prozator, ar fi repetat evoluția istorică a literaturii române, așa cum ontogenia repetă filogenia. În alt chip, desigur, observația i se aplică și lui G. Călinescu. Autorul *Istoriei* a reîtrăit, se poate spune, întreaga istorie a literaturii naționale. A refăcut în conștiința procesul genetic al tuturor operelor înfățișate. Scriînd istoria literaturii, criticul trebuie să fi avut sentimentul de a scrie literatura însăși, întreaga literatură română. În *Istoria* sa tumultuare creației literare românești sînt adu-

Al. Piru

Dumitru Micu

Dan Zamfirescu

Electrecordul și literatura

Revistele literare urmăresc prea puțin ce face **Electrecordul** pentru literatura română. Numeroase discursuri sînt închinete scrierilor români fie în interpretarea unor actori celebri, fie, acolo unde s-a putut, chiar în lectura autorilor. O seamă de astfel de discursuri au fost puse recent

la dispoziția publicului. Ultimele trei conțin imprimarea unor cuvîntări și discursuri călinesciene. **Electrecordul** a imprimat cuvîntarea omagială a lui Călinescu la cei 80 de ani ai lui Mihail Sadoveanu, conferința despre universalitatea lui Eminescu, ca și discursul său academic la pro-

pria sa sărbătorire la 60 de ani. Trei discursuri Călinescu de pe care pleacă vocea de neuitat a marelui critic. Le prezentăm aici atit ca un omagiu adus lui G. Călinescu, cit și ca semnalară a unei merituoașe și puțin cunoscuțe activități a unei instituții care iubete literatura — **Electrecordul**.

VALERIU BÂRGĂU

Muncitorii

Noaptea îi aud cum umblă zgomotoși prin lume aruncând din limbă riuri cu adevăr două etaje mai sus fumul uzinelor se înfioară și intră furios pe gura lui în cer.

Au crescut din singele pământului odată cu iarba au năvălit în uzine îmbrăcați în salopete albastre - talerul patriei s-a înclinat binecuvântător în fața mașinilor și a sulfului lor omenesc.

Ca fierul de plug intră omul în secolul viitor să zădărească marile cupatoare de calcar în precima tabelelor pământului linar.

Despre care timp

vorbește poetul

Odată și odată apa stătută pe toate canalele și rigolele lumii va curge cu uimire și poezie va fi chipul pur al muncitorului

crezind în puterea neobișnuită a plantelor în douăsprezece porți de stejar ca în douăsprezece frați lungiți pe pământ oțitind cocerea finului.

Cuvinte puse la căpătiiul orașelor tinere...

CONSTANTIN ATOMII

Al nostru mai

Luna mai nu-i doar o stare-a firii Ci antimplu nostru permanent. Ni-i vis rotit în plaiul împlinirii Sub cerul unui veșnic sentiment,

Grădina de nădejdi aprinse În flori de trandafiri și flori de măr. Cu porțile solare larg deschise Spre noul orizont de adevăr.

Al nostru mai e-nținerita țară Ce înfloresc-e evul îndrăzneț, E intru primăveri o primăvară Eternă sub un cer de Voroneț.

HORVATH DEZIDERIU

Partidul —

izvor de frumusețe

Dacă din inimile noastre se adună, Ca niște nestemate, iubirile Și dacă diademe cu diamante, Izvorite din sentimentul înfăptitor al stimei Se îndreaptă drept spre cinstirea Înțelepciunii întregii noastre națiuni, Este parte a partidului comunistilor, În acel ajun de mai, S-a înălțat spre gloriificarea noastră. De atunci și până azi A trecut prin timpuri de prigoană Înălțându-se ca demnitățile, Sufărindu-se cu demnitate Spre demnitatea Lui și spre demnitatea noastră.

Soarele de mai nu a încetat să surâdă Cu zimbetului dădător de crezuri, de izbinzi Întru împlinirea țării, a vieții Întrul surâz de îngemănare cu lumina de zi, Cu lumina nopților de veghe — izvor de frumusețe.

Creștele strălucirilor noastre au stat pentru o clipă

În expectativa rezistenței și împotriviții, Ca apoi, descătușându-ne forțele, să răzbată spre cerul

Alte de albastru, deschis spre orizonturile Desfățărilor noastre în culori și străluciri Ce aduceau cu sine podoabe rare Coloanelor noastre infinite, În timp ce noi, fiii acestui pământ al zidurilor, Pășim fără de preget spre adevărata înălțime, spre înălțimea noastră!

CARMEN FOCȘA

Poem de mai

Aceste rânduri le scriu eu, cel care Exist acum în acest mai etern Și gîndurile toate mi le aștern La jumătatea virstei de ninsoare

Din slove plumburii și din tăceri Al căror semn mi-e tot mai mult aproape Atît de desuși acestei primăveri Un înțeles ce timpul nu-l încapă

Căci soarele devine-ocum fluid Cînd urcă în artele de floare Sărbătorind în noi, în fiecare Fătura vremii ce-o numim PARTID.

MARIUS STĂNILĂ

Fericite patriile

Fericite patrii-acelea ce nu-și ies din albiu vreedată,

osemeni

marilor fluvii cu mers liniștit și egal

cărora hărțile le vor consemna aceleași albiu prin veac —

Dar nu vor seca niciodată.

CĂTĂLINA CORVIN

Acest pămînt

Scriș cu petale de singe Germinote difuz Din urme de eroi E acest pămînt de flori.

Scriș cu coloane de simburî Semine și simboluri Cu mese de ceață A tăcerii În urlet de singe În vîiet — Răscoală de sumbre talazuri E acest pămînt Ce-ai țară și mormint.

Scriș cu iubire Și semn de rodire Arzînd în cupatoare Uriașele oale De aur Să poarte grîne Cu seve arzînd.

GEORGE PEAGU

Patria

Patria începe cu noi și se odihnește-n porții, în strămosi, pînă dîncolo de zei.

Sub izvoarele noastre, sub casele noastre, sub cimitirele noastre este PATRIA noastră.

Patria se ridică în văzduh, pînă dîncolo de pășori, pînă dîncolo de aștri.

marta bărbulescu

Dîncolo de fire...

E plină și sufletul înalt ca un parfum de frezii primăvara misterul lor ideea de-nfrunzire de-a fi cu Ea și dîncolo de fire.

Aceste locuri cu care mă urmează pînă și-n via cu flăcări orbitoare Cu întimplări atît de vii și clare sint Patria

Starea firească a muncii

CADRU SUFLETESC

Bărbatul se aplecă deasupra strungului, după ce l-a oprit, ca și cum ar asculta ultimele sunete ale rotorului, sunete ce se pierd în masa masivă, metalică, a mașinii, și amesc acolo. Apoi bărbatul acesta cu fața înneagră de soare și urechi, cu palmele înnegrite de soare și urechi, își șterge degetele cu o bucată de pinză, își scoate salopeta, ajunge la o chiuvetă unde își spală miinile cu gesturi rapide, grăbit și insistent. Și în timp ce se spală, și în timp ce se șterge cu un ștergar de lumbac, își privește palmele, degetele, miinile ce mai păstrează în pielea lor o bună parte din bronzul muncii, și te obligă și pe tine să-i privești și să-l urmărești, în gînd, și să afli că sub culoarea ulieurilor arse, pielea brațelor lui păstrează o altă culoare cîștigată de-a lungul anilor, păstrează culoarea pămîntului muncii.

AERUL LIMPEDE

De la Sărățel la Belean, intrînd în cursul său inferior, și-a făcut rău cu multe meandru, are o vale dulce, largă de doi sau trei kilometri, aproape netedă, străjuită de dealuri domoale, ca într-o poezie ce laudă bogățiile toamnei, înalte, aceste dealuri, doar cît să adune între ele lumina curată a fiecărei luni a anului ca într-o lipse de pămînt roditor și să se lase să se reverse, cît să rămîie aici, și să se prelătească. Prin această lumină, continuată cu cea de pe rîsorul Bistrița, dar nu a Bistriței plutei, trec tremururile și autobuzele fiecărei după-amiezi, încercate cu călătorii lor... ne-programați, dar și cu cei de fiecare zi, cu naveții. Formid de la Bistrița spre Belean, spre Birzid, spre Nădăud sau valea Săltuței, spre Cîmpie, prin drumurile acestea repetate, prin oameni pe care-l cară, tremururile și autobuzele acestea încep să comită un ritual în care oricine este fericit să fie considerat un inițiat, pentru că ritualul acesta este al muncii.

Geamurile trenurilor sint coborîte; prin ele pătrunde aerul curat, ca și răcoarea pînii transparente și să fie respătat de pînă și revin după ceasurile de încordare. De o parte și alta a căii ferate se întind ogoarele, lanurile de gru sau porumb, sîcîle de zahăr, cartofi, „riturle”, adică terenurile pentru fin, livezile sau grădinițele. Cei din tren le priveș, vorbesc despre ele, dar nu o fac ca și cum ar avea înaintea ochilor niște pămînturi cu care nu mai au nici o legătură.

Apoi trenurile opresc. În gări, și autobuzele opresc, în stații de autobuze. Și călătorii lor coboară. Elevii care termină cursurile la un ceas sau două de la amiază, apoi cei care ies din schimb la orele treisprezece, strîngării, frezorii, sticlarii, constructorii de mobila, lăptarii, și mai tirziu mecanicii auto, șoferii, seștii, unii, din cine știe ce colț al țării, „rîndurile” lor fiind încheiate de cei care lucrează în construcții. Coboară, și apoi calcă grăbiți cele câteva sute de pași ce-l mai despart de locuință. Inviorați de aerul limpede și de lumina complexă cu senință, inviorați-șe deși, ca și cum ar îndeplini niște numere de gimnastică, nu ca să uite treburile zilei, ci pentru a se pregăti, pentru a fi în bună formă să a putea înfăptui ceea ce așteaptă să fie înfăptuit acasă.

CE INSEAMNĂ -ACASĂ-

Ce înseamnă „acasă” pentru oamenii aceștia, care după orele de muncă, după o oră de cumpărături, lasă orașul în urma trenurilor, autobuzelor, autocamionelor, motocicletelor, motorizorilor sau bicicletelor? Oamenii aceștia care au grajduri în care cresc vaci și vite, care au cotețe (sau cocine) unde tin porci, care privesc prin geamul înalt al uzinei mișcarea norilor pe cer ca să afle dacă fiul ce l-au coșit la treizeci de kilometri de înimă orașului va fi sau nu în ziua aceea scuturat de ploaie. Mulți dintre cei sosiți în bucătărie, după ce

mîncîcă repede, intră îndată în al doilea schimb de lucru, la al doilea loc de muncă. Așa se face că, de exemplu, Vasile Cătăna, deși angajat al B.J.A.T.M. Bistrița de peste douăsprezece ani, are „braț de muncă” la C.A.P. Șieu-Sîntu. Sosește acasă, la sapa, coasa sau furca și se grăbește la cîmp. Are aceleași obligații față de culturi egale cu ale celor care lucrează doar în cooperativa agricolă de producție. Nevasta îi este prezentă pe cîmp de dimineață. Fieca lor, elevă de liceu, navetistă, are grijă de casă. Stau de vorbă cu Vasile Cătăna într-o după-amiază de duminică. E întins pe pat cînd sosesse eu, nu apucă să se ridice la zgomotul vîg ce-l fac intrînd, și eu îi spun să continue să rămîie așa. Nu consider o împlietate dacă-mîl vorbește în timp ce încearcă să cîștige puțină odihnă pentru trupul său neobosit toată săptămîna. Dacă știam că la ora aceea obișnuiește să se odihnească — dar nu, obișnuiește, imi spune grăbit — aș fi ales altă oră pentru vizită. Dar care? Vorbim despre pămînt, despre muncile cîmpului. Din cînd în cînd se ridică într-o rină, furios. Se întimplă asta cînd vine vorba despre unele parcele de teren umplute de buruieni datorită

altă zi și scoate cartofi. În altă zi culege porumb. În altă zi taie lemne în pădure. Iar la lăsară se scrie aduce vitele de la pășune, le mulge, aplică vacii la supt, hrănește porcii, închide gășinile. Iar seara, la lumina becului, citește texte pline de amănunte în cărți tehnice. Și își ia examenul de maistru.

Tînărul Mihai Tegean, electromecanic la P.T.R. Bistrița, a absolvit liceul, a făcut armata, apoi școala profesională la București, și a început să se ocupe de reglajul centralei telefonice interurbane. Face naveta între Șieu-Cristur și Bistrița, pe o distanță de douăzeci și doi de kilometri. Întreb de ce lucrează și pe cîmp, în orele după-amiezi sau seara. Nu-i ajung banii cîștigați la locul de muncă? Îl opresc din lucru pentru a-i pune această întrebare voit provocatoare. Mă privește iritat, în timp ce șterge coasa cu o mină de iarbă crudă, înainte de a trece gresia peste gura ei. „Cum de ce?...” imi răspunde. Așa m-am învățat de mic nu mă mai pot dezvăța, chiar dacă aș dori să. Restul frazei aceasta a lui, răspunsul, mă surpriza și încrîncenarea cu care lu cunoscîntă de lumina unui meteorit, ca dovadă a existenței meteoritilor. Sau ca dovadă a existenței stelelor. Există alții meteoriti care cutreieră văzduhul, dar avem nevoie de lumina spectaculoasă a cite unuia, scrisă pe veiturul nopții de august, ca să avem nevoie de o mină harnică, în timpul concediului de odihnă mai ales — se poate spune, fără joc de cuvinte, că s-a odihnit muncind — a realizat peste patruzeci de „norme de muncă”.

„La Șieu-Cristur, de exemplu, imi spune Mircea Iasinchi, inginerul șef al C.A.P. Șieu-Odorhei, aproape optzeci la sută din forța de muncă este formată din femei. Există unele lucrări care trebuie efectuate în timp scurt. Mai există și lucrări specifice pentru bărbați, cum ar fi cositul. Pentru o femeie este totuși greu să minuiască o coasă. Noi ne ajutăm foarte mult cu angajații înțepierilor din împrejurimi, cu aceia care locuiesc în satul nostru. Și nu sint doar cițiva. Aproape fiecare navetist muncеște și la cîmp. Pot să dau multe exemple de oameni care, sosiți cu trenul sau cu autobuzul, în perioadele aglomerării unor muncă la cîmp nici nu mai trec pe acasă. Să se fișe la ea să muncеască pămîntul, să-l impregure, să-l îngrijescă. Cel care trăiește la țară nu poate proceda altfel, este legat de viața aceeași”.

Sau, cum spune Valer Cătăna — vrei să-i descriu fața smeadă, cioplită în lemn, statură potrivită, trupul subțire, ușora aplicare a unghiurilor, miinile muncite? — „cine-l învățat cu munca... muncеște!”.

GINDUL DE DIMINEAȚĂ

Rînd pe rînd luminile se sting. La Șieu-Sîntu, la Șieu-Cristur, la Șieu-Odorhei. Pentru citeva ceasuri de odihnă. Rămîine trează doar paza sătească, în centrul satului, sub un bec aprins...

Încep să cînte cocșii, să latre cîinii. Andrei C. merge la sopro, aduce fin și-l pune în ieslea viteilor, la țesala și le țesală și aruncă gnoaiul peste grămada ridicată afară. Și Mihai T. țesală vitele, și Vasilica N. țesală vitele... Și la orele cînt încep să se audă primele trenuri ale navetistilor. Și primele autobuze. Și țesală țesala, se știe, mîncîcă, își pune ceva în geantă și pleacă, grăbiți, cu somnul scuturat deja din gene, cu mușchi înviorați, în grupuri sau cite unul, ies din ușițele trezite ale satului și, în cîntecul roților de tren, al caucuzurilor ce rulează pe cimentul șoselei, se pregătesc încet, cu trupul și cu gîndul, să fie pentru opt sau zece ceasuri singele ce bate în arterele unui oraș, în inima unei uzine.

TREI ALINIATE INCOMPLETE

Acești oameni, care dimineața sint în fabrică și după-amiază pe ogor, nu sint un artificiu greu de definit. Nu pot spune despre ei că nu-s-nici muncitori, nici țărani. Dimpotrivă — ei sint țărani și muncitori. Și sint la modul sincer și adevărat. Încearcă să fie cit mai folositori lor inșiși, familiilor lor, dar această încercare le este „purtată”, nu „ghidată”, de munca ce le-a intrat în singe din primii ani ai vieții.

Bineînțeles că însemnările mele ar fi putut fi mai fluide, mai spectaculoase, presărate cu tot felul de snoave sau spectaculoase palpitante, chiar dacă nu întimplări-soc. Dar ceea ce fac acești oameni este deja tipic de mold. Dacă încerc să le urmăresc fiecare pas, treci deja în ficțiune, în incredibil. Poate că reportajul meu ar fi trebuit să înceapă de aici, de la această constatare. Nu-ți vine să crezi că pun atita sîrg în plăcerea de a munci, în nevoia de a munci. Munca aceasta e ceva firesc pentru ei, cotidiană și eternă în același timp, ca și cum sormonitatea i-ar avea, pe ei, dovezi zilnice de ființare. Uneori se vorbește despre... naveții ca despre niște oameni care păcătuiesc la locul de muncă. Am citit și anchete critice despre ei, cum că ajung la serviciu tirziu, se gîndesc mereu cum să prîndă un tren mai grabnic spre casă. Eu, însă, știu că oamenii despre care încerc să scriu nu pot fi introdusi în nici o anchetă critică.

unor neglijențe, despre atele bătute sau despre niște șanțuri de scurgere a apei nereușite. Lumina intră odihnitoare prin ferestrele largi ale casei de cărămîzilor ridicată doar de citeva ani. Pămîntul cărămîzilor casei l-a frîmintat tot ea, după ce s-a înșurat, seșit pe aceste meșcurezi dintr-un sat de sub Tîbîș. „Eu n-am primit nici un ban de la mîneni. Am venit în satul ăsta cu miinile goale. Tot ce am făcut, am făcut cu miinile mele și ale nevetei. Viața ne cere multe și noi nu putem sta cu miinile în sin. Trebuie să cunoști pămîntul, să-l simți, să-l dai cu-și cere și să-i ceri tot ce-ți poate da!”.

Frezor-rabotor, angajat al Secției L 8 la C.F.R. Bistrița, aflat în perioada de pregătire pentru examenul de absolvire al Școlii de maistri cu profil prelucrători prin așchiere. Andrei Ciocan, de 31 de ani, tată a trei copii, la coasa și pleacă pe cîmp să ajute la costul unui vecin. În altă zi prășește guli. În altă zi duce finul acasă. În

lor oamenii își construiesc corăbii pentru o mare de vise...

Tirziu mi-am dat seama că primăvara înseamnă participare și pedepesc cu uitarea pe cei ce le ignoră pe cei ce se mint cu altă primăvară pierită, în iarbă neinsuflețită...

Casa părintească

Luna palidă ca emoția la prima iubire...

Arbori sub lumina roșie, roșie, roșie!

larba acoperă totul afară de enii cu nici unii asemeni...

film

2001, o odisee spațială

În absența unor necesare și utile emisuni de cultură și educație cinematografică (asa cum erau, de pildă, cede dedicate Virstelor peliculele) redactorii televiziunii ne oferă din cînd în cînd „premiere” nu rareori neinspirat rebotezate și redimensionate. De un asemenea tratament s-a bucurat recent un film de referință pentru istoria unui gen și pentru evoluția mijloacelor de expresie cinematografică. Transformat ad-hoc într-un mini-serial, 2001, o odisee spațială a pierdut enorm pe micul ecran văduvit fiind atît de formatul original (panoramice, color), cit și de importante secvențe necesare înțelegerii narațiunii filmice. Inspirat de o povestire a scriitorului englez Arthur Clarke, regizorul american Stanley Kubrick (autorul filmelor Spartacus, Lolita, Căzările gloriei, cunoscute din programele Cinematicii) a realizat cu aproape 15 ani în urmă o autentică sinteză a motivelor SF (science-fiction) dîndu-le o personalitate interpretare într-un limbaj filmic original, plin de sugestii pentru gama largă de efecte speciale utilizate. Operă de anticipație științifică, 2001,

reunește atît conflictul om-mașină, cit și motivul călătoriei interplanetare sau ideea contactului cu civilizații necunoscute, precum și cu entități de tipul spațiu-timp. Mai mult decît pentru a configura citeva raporturi între personaje tradiționale, dialogurile filmului subliniază fără echivoc irraționalitatea menținerii unui secret de importanță capitală pentru locuitorii Terrei, după cum evocă dramaticul „divorț” apărut între astronautii Bowman și Poole și computerul odiseei — Hal 9000. Acesta din urmă, un autentic personaj dominant și dominator, „trăiește” ceea ce s-ar putea numi un conflict de programare care îl va duce laogio la autodistrugere. Ipoteza unei transpuneri futuriste a mitului prometeic mi se pare exagerată în privința robotului ucigaș, victima u unor ordine contradictorii primite din partea creatorilor săi. Forța expresivă a filmului este impusă de efectele speciale a a căror perfecțiune tehnică se constituie într-un principat atribut. Virtuozitatea folosirii tehnicii transparenței a conștientului un realism fascinant machetelor utilizate

(rachete, nave, planete, asteroizi). Paleta bogată a unghiurilor de filmare, cadrajele ingenioase, mișcările complicate ale aparatului (sau numai rar utilizate, cum sint travellîngurile de mină) traduc cu o aproape neverosimilă forță de sugestie emoționale personajelor, ambiguitatea unui univers controlat de ființe necunoscute. Zgomotele, tăcerile și replicile ce formează banda sunetului devin accente revelatoare în evoluția omului în spațiu, în conflictul om-mașină (amintiri-vă de vocea monocordă a lui Hal 9000). Spectacol de înaltă înaltă de ilustrează spațiu-opera (și care a deschis drumul întîlnirilor de gradul 3 sau Războiul lumilor), 2001 rămîne o pasionantă experiență vizuală cu soluții discutabile pe plan filosofic, cu evidente împliniri pe plan formal, cu interesante ipoteze asupra unor probleme legate de capacitatea de cunoaștere umană. Atacat fără discernămint sau adult fără rezerve, 2001, o odisee spațială rămîne fără îndoială un film de răscruce în SF-ul cinematografic, care trebuia văzut fie și în condițiile simplificatoare ale micului ecran. Și pentru aceasta cinefilii pot fi recunosători celor care l-au programat, nu și pentru orele nejustificate ale prozărării desenelor animate pentru copii (14,30 sau 21) sau pentru promisiunile neîndeplinite în același domeniu (19 aprilie, ora 22, programul 2).

Călin Stănculescu

televiziune

De duminică

Este încă luna mai, lilacul... O lumină veselă, viole, cum se zice, primăvara, începe să albașcă imaginația, oamenii, în aceste zile, fiind înclinați să se plimbe mai mult în timpul lor liber, după unele și altele. Cu alte cuvinte, concurența între vremea de afară și vremea dinăuntru este din ce în ce mai acerbă, în favoarea primei. Fiește, realizatorii programelor tv. nu pot rămîie indiferenți, pentru că, în ciuda emisiunilor în care ne este recomandată plimbarea, ambiția lor este să rămîine acasă, în fața televizorului. Și mai ales duminică... acest postu săptămînal predispuie la sedentarism. De dimineață pînă seara tirziu tremură lumina micului ecran, în timp ce surprizele se tin lant. Prima, iată (2 mai, 1982, ora 8,30) a fost schimbarea unui documentar cu un recital poetic. Recital poetic, ca de obicei, cu titlurile poeziilor și numele poezilor amintite în grabă în deschiderea emisiunii, astfel că telespectatorul obișnuit nu reține nimic. Poate cel mult figurile unor actori cunoscuți sau mai puțin cunoscuți, pe același drum „de altădată” (vorba ro-

manței). N-am înțeles și nici nu vreau să înțeleg de ce există atita grijă pentru fixarea în memoria telespectatorului a unu stiu căru cîntăreț de „muzică ușoară”, român și străin, numele acestuia luminind pe ecran ca farul din Constanta și atita neglijență, ca să nu-mi spun altfel, în ceea ce ci primăvară este în memoria telespectatorului. Fiește, realizatorii programelor tv. nu pot rămîie indiferenți, pentru că, în ciuda emisiunilor în care ne este recomandată plimbarea, ambiția lor este să rămîine acasă, în fața televizorului. Și mai ales duminică... acest postu săptămînal predispuie la sedentarism. De dimineață pînă seara tirziu tremură lumina micului ecran, în timp ce surprizele se tin lant. Prima, iată (2 mai, 1982, ora 8,30) a fost schimbarea unui documentar cu un recital poetic. Recital poetic, ca de obicei, cu titlurile poeziilor și numele poezilor amintite în grabă în deschiderea emisiunii, astfel că telespectatorul obișnuit nu reține nimic. Poate cel mult figurile unor actori cunoscuți sau mai puțin cunoscuți, pe același drum „de altădată” (vorba ro-

din păcate, cu puține excepții, această senzație persistă chiar și în emicuniile în care inșiși poeții își recită propriile poezii. Dar se poate și altfel? • Tot duminică, de ani de zile, se răsfoiește „albumul”, pretext pentru unii să facă tot felul de metafore pe seama lui, între care aceea cu „foile sale îngăbenite” este cea mai la îndemînă. Dar simplul fapt că emisiunea rezistă, uneori mai bine, alte ori mai rău, chiar și așa înghesnată între sfîrșiturile și începuturile de săptămîna ale lui Tudor Vornicu, arată că ea poate fi menținută în linii mari pe aceeași schemă: muzică ușoară, muzică populară, reportaje literare sau nu, priviri asupra naturii și a animalilor, sport etc. Deci o emisiune compozită, potrivită unei zile asemenea. Numai că una e și respectul schemei și alta să alege ce intră în ea. Cu schema stă bine, cu alesul însă... Apariția pe televizor (mai ales într-o zi și la ora de vîrf) trebuie să fie o consacrare a talentului și nu rezultatul unui concurs de împrăjurări, al unor improvizajii pe lista participanților, cu absența profesionalismului. Cel mai bun cîntăreț, cel mai bun actor, cele mai bune formații, cele mai bune imagini și nu... disponibilitățile. Desigur, nu generalizăm cum se spune, dar nici nu putem slăbi atenția într-o zi în care „sala” tv este arhiplînă.

Iulian Neacșu

Un mare pionier și îndrumător al literaturii române

Cător al culturii române, în fața de înălțimea dezvoltării moderne, Helade Rădulescu are față de colegii săi un pionierat — Asachi, Barțiu, Kogălniceanu — meritul, de obicei, al inițiativii inițiativelor, precum și prestigiul, superior, al talentului literar. Asachi organizează, în Moldova, prima școală de ingineri, prezintă de el în limba română, urmat, în abolirea promoției, de școala, cu profil asemănător, a lui Gh. Lazăr în Țara Românească. Helade, continuator al lui Lazăr în conducerea școlii de la Sf. Sava, pune la dispoziția învățământului românesc din cele trei mari provincii o excelentă gramatică pentru învățarea corectă a limbii române și pentru mișcările în arta scrisului. Prima reprezentare teatrală în limba română este organizată, în Principate, de către Gh. Asachi, în 1816, dar bazele mișcării teatrale românești le pune Helade, prin crearea, în cadrul Societății Filarmone, a școlii de actori din București și a școlii de actori calificați prin înființarea, în 1824, a teatrului Filarmonei, cu un program periodic de spectacole și cu un repertoriu larg, însumând după doi ani de activitate, peste 90 de piese. Majoritatea traducerii — cu precădere din teatrul clasic, francez și german — au un trend în acțiunea de traducere până la scriitorii români ai timpului, cu deosebire cei tineri, stimulând în același timp și preocuparea pentru piese originale (C. Fața, Cezar Bolliac, C. Bălăcescu). Școala Teatrului Național, revistă românească de teatru, în care se publică literatură originală și traduce, în această revistă, recenzii privind spectacolele date de actorii Filarmonei, primele cronici dramatice apărute la noi. E momentul când personalitatea lui Helade se afirmă cu putere, când inițiativele sale, într-o epocă de luptă pentru emancipare, pe toate planurile, a națiunii, sunt urmate de inițiative similare în celelalte provincii românești. Apariția Caricului românesc, în 1829, a Gazeții Teatrului Național, în 1833, Caricului de ambe sexe, în 1837, stimulează apariția de ziare și reviste românești în Moldova și Transilvania, după cum înființarea și apariția revistei „Muzica”, în București, determină interesul, în cele două țări, a unei școli similare la Iași, precum și învierea activității teatrale românești în Transilvania. Părerile sale cu privire la limbă, expuse în Gramatica (1829) sînt repere fundamentale pentru unificarea scrisului fonetic, împotriva etimologismului și a tuturor scrierilor (Negruzi) le spunea „crotitorii” de sisteme ortografice în epocă.

Mai presus de toate însă, Helade a fost un animator al vieții literare. În publicațiile sale, el a desfășurat o intensă acțiune de traduceri din marile scrieri ale lumii, de încurajare a creației literare originale, ca și de dezbateri teoretice și critice, înlesnind, cu deosebire scriitorilor tineri, să-și publice scrierile în revistele conduse de el, să-și tipărească în tipografia sa cărțile. Scriitorii tineri, dintre cei mai reprezentativi pentru marile literatură epocii (Cirolva, Alexandrescu, C. A. Rosetti, Bolintineanu și alții), parte Bolliac și Negruzi, au debutat ca scriitori originali în publicațiile lui Helade, unii fiind „lanșați” de el și datorându-i, la bună măsură, consacrară. Cirolva, de pildă, recomandat elogios de el, odată cu publicarea poeziei „Ruric și Tigris”, în „Curierul românesc”, (geniul său poetic făgăduiește mult pentru limba românească, odată de frumoasă subțimțenie); sau Bolintineanu impus în mișcarea literară a epocii, ca răsărit, prin poezia de debut, „O fată tinărată pe patul morții”, publicată și prezentată în „Curierul de ambe sexe” de către Helade care „salută talentul” poetului și-și exprima încrederea în viitorul său; ori Bălăcescu, al cărui debut, ca istoric și scriitor, s-a produs la Iași, salutat însă îndată de Helade care considera că în tinărul autor „va avea patria un adevărat istoric al său”. Sînt doar câteva exemple de păstrare în minte a talentelor și de preocupare a marelui cărturar pentru promovarea lor și a creației originale a tinerilor, pe lângă cele care mai persistă încă în legătură cu Helade, văzute de regulă ca un sampon al traducerilor, listă de spirit critic, original și viu, cu care s-au învârtit mai ales. E oare puțin lucru a recunoaște cel dintîi, încă de la prima scriere publicată, un mare talent precum cel al lui Cirolva, Bolintineanu ori Bălăcescu și a-l recomanda ca stare, girindu-l cu prestigiul personalității sale unanim recunoscute? Este adevărat că atribuțiile sale cu tinerii al căror mentor și sprijinitor generos a fost, în unele cazuri (cu Alexandrescu, Bolliac, Ghica s.a.) s-au deteriorat din nașterea polemicii vehemente, explicabile pînă la un punct prin deosebiri de opinii față de evoluțiile unei epoci foarte agitate, în care erau cu toții implicați. Dar chiar în stări imprevizibile, cînd subiectivitatea scriitorului orientează atenția de ansamblu a polemistului, determinînd confuzii nedrepte, judecata critică funcționează corect și penerant în analiza de detalii. Obiectivitatea și prezentarea în „Poezii” (1838) de Alexandrescu, bunăoară, în articolul „Critica”, precum și aprecierea că poetul excelează în epistolă sînt nu numai corecte, ci și judicioase, în ciuda tonului general, par sever al articolului. La fel, remarcile critice făcute poezilor lui Bolliac, sprijinite pe un citat din Boileau („Poezie”), ceea ce declanșează riposta vehementă a poetului împotriva legislației Parnasului francez și a esteticii acestuia.

Helade este inițiatorul unei largi acțiuni de traduceri românești din marile scrieri ale lumii, acțiune concretizată ulterior într-un proiect enciclopedic de „Biblioteca universală”, în care, alături de opere literare, urmau a fi traduse în limba română opere fundamentale din domeniul filozofiei, istoriografiei, dreptului, economiei politice, științelor naturii ș.a. Recenzind, în 1837, traducerea „Iliadei” lui Homer de către C. Artășiu, Helade aduce în final articolului său, în care, alături de adesea răsălmătuț apel către miniștrii de condei: „Nu e vremea de critică, copii; e vremea de scris. Și scriți cît veți putea și cum veți putea, dar nu cu răutate; faceți, iar nu stricați!” apel care nu era un îndemn expres la traduceri, a scrieri proaste, ci o interdicție a acestor lucruri, în crearea unui climat prielnic de afirmare largă a unei mișcări literare românești, care trebuia să înceapă cu crearea unui public cititor de literatură în limba română. Mai persistă atunci, în cercurile boieresti, de unde încă se recrutau cu predilecție cititorii, căreia Helade, cu două decenii în urmă, se străduia să o infirmă dascăl precum Asachi și George Lazăr cînd își deschideau școlile lor de inginerie, că limba română nu e în stare să exprime gândirea filozofică și științifică, simțimintele înalte, în formele artistice. Helade, deși un neîncredător al lui Homer, Dante, Voltaire ori Lamartine pot fi citiți și în românește. În plus, transpunerea în română a scrierilor importanți stră-

în era o bună ucenicie pentru scriitorii români în deprinderea tehnicii compoziției și în botezarea și științificarea limbii. „La început, subliniază el, traducțiile deschid drumul compozițiilor și formează limba, punînd-o pe tipăriturile ideilor autorilor veacurilor. Fiecare traducător are, de pildă, înainte limba și autorul din care traduce și se identifică în oarecare chip cu modelul său. Traducerea marilor opere ale literaturii, filozofiei și științelor universale răspunde de fapt unei cerințe fundamentale a societății românești, în efortul ei de emancipare și progres, răspunde concepției însăși a lui Helade privind răspunderea largă a culturii românești națiunii sale. Acțiunea literară și colaboratorii ei exprimîndu-se în proiectul de creație unei literaturi originale, inspirată din viața națiunii, de peisajul țării, lua poziție nu față de acțiunea lui Helade (prezent de altfel în coloanele revistei țesute cu mai multe articole, reproducibile din „Curierul românesc”, în semn de prețuire pentru ideile și activitatea scriitorului muntean), ci față de „mania” traducerilor, față de imitații și traduceri proaste. O spune explicit Introducerea lui Kogălniceanu și o ilustrează activitatea de traducători a principalilor colaboratori ai revistei, Negruzi fiind unul din cei mai fecundați și încreștinați cu mai mult traducerilor de poezie (V. Hugo, Byron, Thomas Moore, Antioh Cantemir ș.a.) din epocă. Traducerile, din marile scrieri străine, nu estompa, în concepția lui Helade, preocuparea pentru dezvoltarea literaturii originale, ci erau menite să o potenteze. Sînt mărturie, în această privință, numeroasele sale articole în care comentază atent și cu exigență, cu generozitate nu odată, creația literară națională a scriitorilor români contemporani, începînd cu „veteranii” (Iancu Văcărescu, V. Popor, Barbu Paris Mumuleanu ș.a.) și terminînd cu scriitorii tineri, pe care-i recomandă publicului cititor cu o putere de convingere adevărată talente ca la omenii altui în epocă, cu o căldură și o încredere care dă aripi energilor creatoare, anticipîndu-l, în această privință, pe Maioreșcu. După cum, în același fel, în pamfletul precum „Domnul Șarabă”, autoral, lipsa de talent, „mania autoricului” și, cum va spune Kogălniceanu, „darul imitației”.

Această activitate de îndrumător, desfășurată cu energie și cu mare talent, care face din Helade un mare promotor și inovator al culturii românești, a susținut și întărit de prestigiu propria sa creație literară. Helade este, încontestabil, personalitatea cea mai de seamă a culturii noastre, în perioada 1830-1840 și unul din marii ei corifei în perioada următoare. În 1840, el publica, în „Curierul românesc”, un amplu articol despre învățămînt, cu unele conținuturi privind sensul activității sale ca om de cultură, articol reprodus în al doilea număr al „Daciei Literare”. Vibrează în aceste mărturisiri o exemplară profunzime de credință, a unui cărturar artist pentru care întreaga sa existență este dominată de conștiința așezării pînă la sacralitate a poporului și a patriei sale: „Judeuana mea a ars doar spori și luminări dămintului meu de naștere (...). De cum am debutat în lume, lui i-am închinat toată vremea, toată jumetea, toată bărbăția, toată starea, toată odihna, toată fîcirea mea. Scrierile mele vor fi marure și în tribunalele victoriei și înaintea judecării unde tot avem a ne da răspunsul de nu vor fi bune, dar conștiința mea, cugetul cu care le-am scris se va vedea în toate. Un cuget am avut: binele patriei, linștea și pacea ei (...). fericitate. Într-un cuvînt, a contemporanilor mei și a viitor mai bun pentru urmași. Acesta mi-a fost singurul meu cuget și m-am ținut pe mine și pe copiii mei... și mă pociu mintea că n-am fost simbrici ai adevărat fi al patriei mele, căreia am aluzit...”.

Dim. Păcurariu

istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Colocul și Festivalul național de poezie „Scriitorii și pacea” care a avut loc la Timișoara, în trei ipostaze fotografice: deschiderea — D. R. Popescu, Constantin Potîngă, secretar al Comitetului județean Timiș al P.C.R., Anghel Dumbrăveanu, Paul Anghel și Ion Hobana (sus); recită Nikolous Berwanger (stînga, jos) și poetul sibian Ion Mircea (dreapta jos).

INCEPUTURILE SCRISULUI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

4. Date finale și considerații despre scrisul primordial în limba română

dacă scrisul în limba română precede de cel în limba slavonă și dacă, mai sau mai puțin, în scrierile traducerilor vechi din latină pe baza textelor slavonești, atunci în textele în limba română, păstrate în copie, trebuie să existe și urme livrestice, neviabile, de limbă slavă. Într-adevăr, ele sînt numeroase și sunt vorba de cele în care apar multe cuvinte în slavonă, precum: „blagoslovenie, spăsenie, milostenie, a se ispedi, etc.”, și de cele reținute în exprimare în chip artificial, precum: „hrăbore, lupta”, „ostimpi”, „a se depărta”, „a postimi”, „a se aproia”, „a siedi, a urmări”, „a se stidi”, „a se rșina”, „a se uceni”, „a se abate”, „a upuvai”, „a nădăjdui” etc.

Dar de remarcat este faptul că, în textele care ne-au parvenit, adeseori o parte din frază ține de textul latin, cealaltă are imitările dintr-un text slavonesc. Un exemplu evovent, între multe altele, este scos tot din Psaltirea Scheiană, care este un „text de aur” (ca și celelalte), prin posibilitatea pe care o dă de a investiga trecutul scrisului românesc: „Si semărară are, și răsădiră vini, și feceră plod de viață” (ps. 106, v. 37), verset care corespunde în structură și exprimare generală celui latinesc: „Et seminaverunt agros, et plantaverunt vineas, et fecerunt fructum nativitatis”. Numai pentru ultimele două cuvinte s-a introdus din textul slavon „plod žiteni”, (rodul vieții) sub forma „plod de viață”, care traduce bine termenul „fructum nativitatis”, evitată (2) neidentificarea de majoritatea traducătorilor, în limbi naționale, vechi și nouă, și transpusă simplu prin „rod” sau „roade bogate”. Un singur cuvînt, „plod”, duce la versiunea slavonă; cealaltă, „agros”, (forță), foarte rar, și vinea (v), presupun o traducere într-o română primară. Plod (în limbile slave, frecvent în psaltiri) a intrat și în limba română (ve, cu multe înțelesuri, între ele „copil mic” (se aude și plod), precum și „embrion”, „a se mențina” și în vb. „a plodi”, „a naște copii multi” sau „pui de animale”).

Despre aceste supraapănere de traduceri (implicit de texte) ne încredințăm multe alte secvențe textuale, între care, de pildă, una dintr-un foarte frumos psalm: „In ce chip desiră (doresce) cerbul la izvoarele apelor, așa felușete sufletul meu către țire, Zeu” (ps. 41, 3), cu paralela latină: „Quaesammodum desiderat cer-

vus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea a te, Deus”.

Se poate vedea că, de fiecare dată, există anumite cuvinte care fixează izvoarele originale. Aici, sînt desiră (în opalire apare și desideră, mai normal) care, ca formă de scris arhaic, trimite de la sine la versiunea latină, și felușete (care s-a substituit, țiriu celui de al doilea desiderat), venim din slavon: „sice zelact dusa” mea) fără ca noul traducător sau, preluător, să-și, dea, seama că forma slavă provine dintr-un vb. care înseamnă „a dori” (želati), pe cînd rom. a felui deriva din zelavati, cu al. sens. Și așa versetului sună însă frumos, în nota de lamentare a vechiului psalmist. Interesant de comentat este termenul Zeu, care nu mai poate fi socotit azi ca o derivație din Deus, ci ca un cuvînt autohton, pariale pe linie indoeuropeană la termenul latin, de vreme ce s-a desicțat recent. Inscripția dacică (cu semnificativ) „Aris, năo Zeu” (Aris, Zeul nostru). Termenul a fost luat deci din limba veche a localnicilor și folosit pentru ei. Numai psalmul în chestiune (41) îl folosește de 10 ori, o singură dată apare Domnul și o dată Dumnezeu. Insuși acest fapt dovedește originile vechi ale traducerii.

Dăm acum un exemplu din Codicile Voronețului: „și scense-ntiie oustie patru mie bărbăți sicarii” (recenta ediție de Mariana Costinescu, p. 264), unde sicarii înseamnă „ucigași” și nu este decît transpunerea, vechi și neviabilă a termenului latin sicarius din propoziția: „et eduxit quatuor milia virorum sicariorum” (Actus Apost., XXI, 33). Ucigaș a existat de la început în limbă, cu un g în rădăcina cuvîntului, corespunzător „lui-d din lat. occidere, cu care s-a întîlnit și s-a asimilat, păstrat totuși în multe forme: ucig, ucică, loaca, ucigător etc. Desigur, deși s-a folosit direct lat. sicarius, care trădează izvorul și traducerea din latină. În niciun caz nu putea să provină dintr-un text slavon sau din limba română veche (nici nu există înregistrat în dicționarele de limbă veche, intervenind în text o singură dată). Lășd la o parte multe alte probe de traducere din latină, s-ar putea înfi, anumite întrebări: nu cumva traducerile s-au făcut din latină, dar țiriu, în secolul al XVI-lea, de cînd datează copile, descoperite, și anume sub influența Reformei, care, firește, posedă texte la-

tinesti, sau sub o altă influență apuseană, dispunînd de aceleași texte? Atunci n-ar exista nici un temei pentru împingerea traducerilor într-un trecut prea îndepărtat.

În primul rînd însă, așa cum am semnalat, există structuri și forme de limbă română scrisă, care, cu orice înnoiri intervenite între timp, sînt prea rudimentare pentru stagiul limbii române din sec. al XVI-lea. Din acest punct de vedere examenul ar putea continua, dar, admițînd posibilitatea întrebărilor versiunii latine într-o epocă țiriu, trebuie să spunem că, dacă unii termeni latini, care „insurubează” textul românesc de cel latin, se află în Vulgata, intrată în uz din secolul al XIII-lea, precum agros, desiderat, sicarius etc., alții, în schimb, nu apar în această redacție înnoită a Bibliei (inclusiv a Psaltirii) și deci nu puteau fi folosiți decît dintr-un text mai vechi în limba română. Proveniența, forma și raritatea lor în vizibil de o primă epocă a limbii române în plină dezvoltare și de o veche transpunere a Psaltirii în română, cu termeni de tradiție și întrebătoare numai în vechile texte religioase: meserare, părărare, pără, încindere, gînt, venice, prevence etc. Asamblarea termenilor de origină latină cu alți corespondenți în Vulgata. În plus, limba română este singura limbă romanică cu formați substantivale de la infinitivele latine (mostenire transmisă apoi oricărui infinitiv lung din limba română inclusiv neologismelor). Așa se explică apariția unor meserare (miserere), pănărare (pocnitare), încindere (incendere) etc. Textul latin conține, de exemplu, pe miserere, dar numai în forme verbale, mai ales în invocarea: „Miserere, mei, Deus...” (Aj) milă de mine, Dumnezeule...)

Dacă cineva ar invoca apoi rotacismul pănărare-părărare etc.) ca fenomen țiriu în limba română, se poate răspunde că filologii clasiciști au arătat existența lui chiar în sinul limbii latine sau cel mult se dărește copistilor. Ar putea să inducă în eroare și formele de exprimare și lexic evoluate, dar acestea au survenit ulterior, acolo unde textul primordial românesc era inteligibil, căci unde era prea greoi a rămas cu peceata veche pînă în copile ultime. Textul slavon nu era nici el clar peste tot, iar cărturarul român nu stăpînea bine slavona, căci nu o dată confundă cuvintele, de pildă pe Kriv (roată) cu Kriv (par) sau Kriv (sînge) cu Kriv (străb), scribul de mină provind și el probabil incurcături.

Asadar, s-au făcut traduceri de texte religioase în limba română vechi, mai ales în scrierile Manuserilor de la Ieud, care poartă pentru bizantino-slave. Lucrul acesta nu era oprit. Dimpotrivă, Vulgata a tradus o parte din Biblie în gotică pentru creștinarea gotilor în secolul al IV-lea. Decretarea păstrării textelor canonice numai în limbi sacre s-a impus țiriu, cînd au început să se înmulțească textele anocrite. Traducerile vechi moștenite și conservate probabil în locașuri de tradiție religioasă au fost refolosite apoi, după secole, pentru noi traduceri în spirit ortodox, pe baza de texte bizantino-slave. Se pare că nu întîlnim ortografiile Psaltirii Scheiene (copiată desigur mecanic) este inserată la sfîrșitul psalmilor propriu-ziși și înaintea cîntecelor lui Moise, adăugate, după cum am arătat mai sus, în ritualul bizantino-slav. Retraducerile în limba română au putut fi efectuate cu o doză jumătate a secolului al XIV-lea, cînd se întesea tendințele de cîștigare sau recîștigare a românilor, ca romanici, la sinul Romei (există în acest timp un interesant complex istorico-cultural). Pentru acest moment începură și copia „Legendei Dumniței” din Manuserul de la Ieud, care poartă pentru textul slavon data de 6.000, adică 492, cînd ar fi căzut din cer la Ierusalim scrisoarea cu legenda, iar pentru textul românesc al traducerii, data 6.000, adică 1392.

Dacă lucrurile stau așa cum le-am arătat pînă acum, atunci scrierile în limba română cu rădăcini în epoca dinaintea de o se scrie în slavonă și cu rețuturi în plus slavonism cultural, este unul din cele mai vechi scrieruri în limbi naționale nu numai la opearile din Sud-Estul european, ci și din alte țări ale Europei. Dar considerăm că nu se opresc aici.

I. C. Chițimia

PRIVIREA LUI ORFEU

Preliminarii la exigențele Insulei

dar a limita frisonantul, teribilul mît prin o năma la cerșerilor, pentru că, ceea ce are el propriu, ca difență specifică definitorie — și deci, exclusivă, un fel paradoxal de înstrăinare involuntară, de existență într-o altă sferă a valorilor umane — a considera, deci, orfulm ca punct de plecare și finalizare a problemei restrictive, artă este nu numai o preludiu, un pontic cu o circulație variabilă în diferele medii sociale și în variate segmente ale timpului istoric, dar și o eroare în aprecierea de fond a vieții și acțiunii orfulm trac. Astfel, dacă sub unghiul unei percepții și, desigur, în interpretarea fidelă a acestui strat fenomenal al lucrurilor, eroul actual este un poet care-și cîntă preaficte imnuri pentru a le continua, în virtutea destinului său, cu durerea, suferința și moartea — într-o hermeneutică a valorilor nomenale, a substraturilor simbolice și care le conține, de-aiași serie de acte el reprezintă forma pură a trăirii în totalitatea armoniei și reintegrării celor trei regnuri — mineral, vegetal și animal — iar această reintegrare, dizolvare a multiplului în unu înseamnă la rîndul său exorcizarea morții, sau aspirația tragică a abolirii timpului în transcendența mistică a artei.

Exorcizarea morții prin cîntec, în sensul că acesta devine un mediu abstract dar și o soluție inefabilă, un receptacol în care se focalizează, se reîntînesc și se dizolvă cele trei regnuri percepibile ale lumii, pentru a reveni la o armonie apriciată, primordială, și astfel, ceea ce au fost înainte de sfîșiere lor trichotomică nu are, în planul său nomenal, semnificația unei respingeri dureroase, viscereale, ci este cel mai grandios exercițiu eufonic și care dă măreția omului. A muri în cîntec, în imnul înălțat către forțele cosmice, este o acțiune care reduce la lumină, sau, mai bine zis, în lumină, este, deci, nu însuși actul de a muri, de a dispăre ca o făptură efemeră printre celelalte făpturi efemere, ci de a restabili o comuniune cu elementele vesnice ale lumii și a recuceri pacea și liniștea prin cîntec. Dar, simțită ca însăși participarea la esențele imuabile ale lucrurilor, lucruri care, în nesfîrșita lor generozitate, redevin, din unele și mijloace de tortură pentru sufletele neliniștite, neîmpăcate cu propria lor natură, leasăun paradisiac — al emociunii înseși în cazul morții și a morții — să ajungă aici, la sublima comuniune în moarte cu elementele, adică la reintegrarea la spațiu și etern în timp, eroul trebuie să treacă prin vămile durerii și suferinței — durerea care aparține simțurilor, și care este doar o durere viscerală a crizei ființei în fața acțiunii distrugătoare a timpului, și a suferinței care aparține numai omului rațional și care are conștiința vremeniului sale și a unei preexistențe edenice de care s-a rupt prin îndoaia (privirea scrierii aruncată peste umăr a lui Orfeu, care l-a fost fatală).

Dacă mitul orfulm în ceea ce am spus că are esențial — restabilirea lezăturilor pierdute între cele trei regnuri prin exorcizarea morții în imn — acționează în fenomenologia artei ca un nexus al oricărei forme în descendența de salvare din criza timpului, în cazul lui Euthanasius a lui Mihai Eminescu este tocmai proiectul pur al irezistibilei asprități umane a acestor reintegrări, a restabilirii armoniei prin moarte cu forțele vesnice, benefice ale unui spațiu privilegiat, consacrat, prin abolirea durii și suferinței, în cîntec, și a cîntecului care nu a avut cum să-l fie străine bucuria, durerea și suferința, eroul caută un loc al împăcării (dar care el edenic nu i-s-ar fi convenit, nu i-s-ar fi revălat în absența acestei experiențe multiple — bucurie, durere, suferință) între el, iluminatul, și lumea purificată de spiritul rău al timpului distructiv.

Forma patetică a iubirii cu forța ei magică, explozivă, instantanee, forță care, în mitologia artei funcționează ca măsură și criteriu ale existenței adevărate, este probabil cel mai important element care stă la baza idealului salvării din timp, a asprității spiritului nostru de a refăce unitatea pierdută cu ritmurile vesnice ale universului — Iubirea în infinitele ei însoțite marchează întocmai această serie de absolut și, ca și în celelalte două pagini esențiale de exorcizare ale acestui — moartea și arta — natura el constă, desigur, în romuniune imprezvizibilă dintre bucurie, durere și suferință, așa cum este înfățișată de tot creatorii din toate timpurile. Eminescu, în *Insula lui Euthanasius*, refăce în țușă romanică un ideal străvechi, Lemnului, Proveniența, forma și raritatea lor în vizibil de o primă epocă a limbii române în plină dezvoltare și de o veche transpunere a Psaltirii în română, cu termeni de tradiție și întrebătoare numai în vechile texte religioase: meserare, părărare, pără, încindere, gînt, venice, prevence etc. Asamblarea termenilor de origină latină cu alți corespondenți în Vulgata. În plus, limba română este singura limbă romanică cu formați substantivale de la infinitivele latine (mostenire transmisă apoi oricărui infinitiv lung din limba română inclusiv neologismelor). Așa se explică apariția unor meserare (miserere), pănărare (pocnitare), încindere (incendere) etc. Textul latin conține, de exemplu, pe miserere, dar numai în forme verbale, mai ales în invocarea: „Miserere, mei, Deus...” (Aj) milă de mine, Dumnezeule...)

Dan Laurentiu

Ziua în care a venit pacea

Urmare din pag. 1

lea învățămîntie ale istoriei nu fuseseră destule. Fuseseră pușe din nou sub semn de întrebare hid — sărbătoarea omului, bucuria liniștii, capacitatea de luminare a adevărului.

— Că au fost necesari șase ani de război mondial, de uragan de oțel și foc pentru a aduce în casă omenirii pacea. Arăta, pentru a reînnoia firescul. Pentru a reînnoie demnitățile noastre a reda omului spațiul său de zbor și speranță.

— Că au trebuit eforturi de aproape două decenii ca toate lucrurile să-și găsească, cit de cit, albia normalului.

— Că lecția îngrozitoare a celui de-al doilea război mondial nu a fost învățată de toți și nu e (întă minte de toți. Că Martie are acum un arsenal cum niciodată nu s-a mai „pomenit”. Că exact pe continentul în care la 9 mai 1945, venise pacea, fiecare are acum „repartizate” nu mai puțin de 15 tone exploziv.

— Că pacea începută acum aproape patru decenii se suprapune, în marile sărbători ale poporului nostru, peste pacea Independenței României; și în același 9 mai luminos, de primăvară deplină, omagînd jertfa eroică a ostirii române, Kogălniceanu anunța poporul că România s-a proclamat stă independent. În 1877 poporul român a îmbrățișat ideea de independență ca pe un drept al său; în 1944 amata română trăia sfîrșitul războiului în Cehoslovacia și Austria, în primele rînduri ale trupului de eliberare; ostășii noștri luptaseră și muriseră pentru pace, o meritau, largi, după aproape o sută de ani de istorie, ca pe un drept al lor.

— Că dorința de pace, de viață pașnică de edificare independentă, a caracterizat dintotdeauna poporul nostru și pe conducătorii săi. Că această dorință e și acum, mai mult și mai arzătoare, de pace, și că, cînd va veni, va înălța în activitatea noastră materială sau spirituală, la toate nivelele de stat și politice, în toate organizațiile politice și obștești.

Știu, și știu bine, că e normal ca pacea să vină în fiecare zi.

Literatura română de mine

Urmare din pag. 1

a explica mediul care l-a creat nu se poate înțelege că el viețuiesc pe planete diferite.

— Rezultă de aici este clar: a veni cu tehnici noi și cu teme inedite, verificate în alie culturi, este recomandabil numai atîta vreme cît acestea își găsesc „preistoria” lor în cultura care le recepționează. „Inovativ” armonizată e în realitate un domeniu al tradiției încă inexploatat integral și a imagina „importul” de cultură, ca și importul de revoluție, nu este de conceput. Cea mai de seamă trăsătură a unei literaturi este de aceea puterea ei de a răspunde specific, integrînd aceluia istoria obiectivă și pe aceea culturală, vigoarea limbii literare, fondul cultural, în fine, rezultatul din acumulările succesive.

— Cine și-ar imagina că literatura română de azi nu are o interogație proprie ar făptui o indiscurabilă eroare. Ea cultivă, în proză, un roman de feblă aceluia monumental, o varietate a „romanului-frescă”, mai modernizat decît vechele „Sage” ale începutului de secol, modificînd optica, de la istoria unei familii, cu tot „biologismul” unei astfel de perspective, pînă la examenul unui moment istoric crucial, al unui mediu în mișcare, al unui prop miez.

— De aci, prozatorul român a extras o intuiție nouă, rezultată din ideea miturilor fundamentale din fondul folcloric originalizat. Mica turburare, provocată la noi de proza sud-americană, cu inevitabilele imitații care denotă mai mult o

„criză de asimilare”, a resuscitat, așa cum era previzibil, o zvîcnire a stralului „autohton”, o răsădire a mitului românesc. Cu o bază etnografică vie, prozatorul român s-a pregătit, deocamdată, fragmentar, să ne dea un specific „roman mistic”, detectabil în câteva ambițioase proiecte, în curs de elaborare, precum „Zăpezile de-acum în vîsc”, de Paul Anghel, „Jepurele schiop”, de D.R. Popescu, „Cartea Milionarului” de Ștefan Bănuțescu, avînd un ecou și într-o admirabilă culegere, foarte recentă, „Pierdut în Balcania”, de Fanuș Neagu, probabil un moment inedit în optica unuia dintre prozatorii noștri de mare forță.

Nu altfel a reacționat poezia, revigorată mai demult prin opera lui Nichita Stănescu (aceasta nu fără surse folclorice în fulgurările ei de imagini „absurdiste”), maturizată enorm prin sfîrșirea de a rescrie, în așa-zise „apocrif”, o istorie completă a poeziei românești. Ideea cea mai de seamă a poeziei românești durabile, de azi, este de a face să vorbească „mileniul meu” și mai dinainte de acesta, de a da formă organizată multimi, încă fragmentate, de documente epigrafice, de epistolă latină și tratate de dogmatică, „străromâne”, Cu „Zosopphia” și „Dacia Etrusca” de Ion George, „Siroind de materii arhaicite”, cu „Imnela” lui Ioan Alexandru, bizantine, melodice, slăvind istoria națională pe care o mitizează, lirică „medievală” a lui Cezar Ivănescu, din „La Baaad”, din volumele de „Rod”, „Balcanicele” lui Dumitru M. Ion, poezia

Posta reactivă

S. SELAGEA: Ne întimpină, de la început, un frumos grup transilvan (poezie cu un mic avar de insistență dialectală...) și iurcurile se desfasoară destul de curat, în genul unei proze clasice, tradiționaliste. Dar pregătirea și atât de amănunțite și îndelungate, încât întimpinerea centrală (care da și titlu povestirii) rămâne curvă prizată, expeditivă, fără relief, importanță, amploare, anticipată în lungul preambul (ca și urmările acestei întimpinări centrale, de altfel, ca și finele, destul de căzut, anodiu, sărac, leșt din tonusul poetic, eroc, al textului). S-ar putea să fie vorba de un fragment, preambulul pregătind o desfășurare mai largă de eveniment; dar și așa, povestea copulului, ca atare, rămâne neînchisă, expeditivă. Ostensivă povestitorului, nu încapă îndoielă, merită a fi continuată. (Cu mai mult „ureche” pentru viorărea personajelor, care nu întotdeauna sunt „adevărata”, cu mai puțin și mai discrete intervenții directe ale autorului — comentarii, discursuri, tirade, etc. — de cele mai multe ori inoportune sau chiar inimpetive (v. de pildă, pag. 12, „nu puteam să încerc să scriu...”) și, desigur, cu mai multă precizie pentru economia cuvintului, sobrietate, echilibru al construcției.

ANDRA N.S.: După lectura scrisorii, devine ușor de raportat unora pagini de reportaj sfiorător și lacrimogen, ca „Ce mult înseamnă!” Versurile, semnificative, neconcludente (prea puțin, dealtfel, pentru a ne permite o evaluare întemeiată). Sperăm să fie vorba doar de o alegere grăbită, neatență, a textelor trimise. Ca să vă cunoaștem cu adevărat posibilitățile și să vă putem oferi o ră-

D. ELIAD: Mai slabe, de data asta, mai puțin consistente. Imaginea e cam neclară, întinsecă. Sunt motive să așteptăm lucruri din ce în ce mai reușite.

L. VANCICĂ: Articolul nu atinge aspectele și implicațiile cu adevărat importante ale problemei.

EM. BALȚIANU: Din ultimele plăceri, „Fervoare”, „Primăvara” (cu finalul nu prea reușit), „Alături”, „Tara”, „Pomi”.

FL. FILIPOIU: Versul nu se mișcă (deocamdată) cu destulă siguranță, dar semnele unor aptitudini lirice sînt destul de vizibile („Simplă pasare”, „De exemplu”) și nu îndoiem că ele se vor confirma din ce în ce mai deplin în viitoarele pagini.

Mihail Terzai: E prea puțin, ca să ne putem face o părere. Mai trimiteți. **E.D. Nacu, Doru Mircea** (ceva, în „Tara călăre”), **G. Păsculescu, Angelica Lazăr, Ștefan Ursu, Ștefan Zănea, Rada Bratu, Elvira Șerbu, Traian Dragosin, Florian Matei, Ion D. Siminică, Marcel Ciucur, Ion Apolidean, Elena Bănoiu, Toma Ovidiu, Ada Ilariu, Gică Păcuraru** (trimiteți numai ce credeți că e mai reușit), **Luminița N. Iorga, Constantin B., Nicolae Vrăzescu:** Încercări de nivel modest.

Mihail Petrescu, Stelian Platan, George Papp, Dania, Petre Pirvulescu, Ignat Vasile, Vanie Pustiu, Gh. Ionjescu: Nimic nou!

D. LABUNȚEV: În „Plou” și „Ceva” sînt unele vagi, timide promisiuni. Să sperăm că se vor adevăra cit de curînd.

DIANA MIHĂILĂ: Lucruri de început, cu nesigurante și nalvități, dar și cu un oarecare zvon lirik („Ploaie de vară”, „Pe plajă”). Să vedem ce urmează.

Geo Dumitrescu
N.R. Manuserisele nu se înalază.

Prinz de dinăun

Prin munti, piroetele în zor,
Marame trag pe ochi de nori,
Iar lezări, băștani subțiri,
Mintea, de zîn cu tandră,
Urechile de pietre mînșii puri
Pe cărării, pe sub goruni,
Și cum se vorzi stejerii-n vînt;
Se-aude Horia-n sus călcînd
Pe creste pojure-nfloresc,
Stă lăncu pe un pag crăiesc,
Și plimbă miini de mărgărit
Prin coama razelor de-argint
Din fluere de iarbă-oieri.
Doinesc, cu fruntea în cer;
Se string micorele ciopir
Și pasc, cu boturi dulci de flori
Prinzesc alături de cei doi,
Fring pînnea libertății noi,
Pe un șerbet alb înflorat
Cît ține-Ardeului-n lung și-n lat!

Desene de Mircea Răzvan Ciocanu

Oaia părinților

Impovărați de datini și mituri în bătrîni
Pe-un curcubeu ce-nvinge o dundă de dor;
Urind ca niște ciuturi din inima fîntîni
On unduind ca lanul în piig aomitor,
Ei vin purtînd pe umeri statornice altora
Copile-ntru iubire și serul îl dor
Cu trupuri oculte a semn de întrebare
Pentru destinul nostru, eterni copii lor

Ce la rîspîntii albe cînd orele coboară
Își așteaptă cu-nvia foșnă de săpezi
Spre-a nu aduce-n suflet un colț de țară
Dintr-o copilărie zburdată prin lezări

Au bușuic în susur cuvîntele de-ocază
Și retrăm lumina guturilor din geam
În zimbutul ce spune că toamna e mînoasă,
Că broțe pline fîrîi întinde orice ram,
Că porumbeli zboară nestingheri șar soara,
Că ne putem în zeghea luminii îmbrăca
Și că venirea vieții n-ntîmpinăm c-o floare
Și tot c-o floare moartea o vom sfîda cîndval

Dor încă în părinții; pe fața lor blajină
Istoria sî scrisă în fiecare rid
Deci să-i citim cît încă n-au pregătit să vină
Și n-au trecut cu totul în datină și-n mit!

ION GRUNZ

Mirilor

Împărțit între pămînt și pămînt
Își îngroapă inima într-un blid
Și apoi scormonește cu unghiile în istorie
Ca într-un sac plin cu grîu

— Bunicul încease în '907
Să țină timpul în loc
Dar gloantele au trecut
Prin pieptul lui ca printr-o pîine

— peste o brazdă întoarce alta
lanul de grîu este o armată a pîinii
o odă închinată minților lui
care pot să-i mîngie
— ultima mîngiere a bunicultul
s-a răvîrsat asupra coasei
dar gloantele i-au intrat
șirul gîndurilor
— săturați-vă! striga colonelul,
dar gloantele satornu
dar pămîntul de singe
satornu-otimp al pîinii
s-a prelin în mine
ca într-o rădăcină o lul

GH. BOROVINA

Ce-mi pasă

Împlint cuvîntul ca pe-un pumal
în timpla vecului
ce-mi pasă mie c-am nimerit
marea arteră secretă
prin care inima pompează
în loc de singe petrol
ce treabă am eu dacă primăvara
un sfert dintre păsările călătoare
sînt teleghidate
iar timpului i-a fost înlocuită
cutia de viteze?...
DUMITRU ILINCA ISTRATE

Planeta tăcută

Planeta-i în pericol
Zăpezile sînt pe sfîrșite
un tanc ne suride ridicol
se moare din ozuite
se merge la film
se visează

sub arme mă simt militar
planeta tăcută oțtează
coasele au simburii amari
se-aude un glas de trompeta
un glonț ruginește pe ram
aceasta e lumea perfectă
în care noi, mă credeam?

VICTOR ADDEL

Trecere în urmași

Mi se făcuse dor de o înerețe
pe care n-am avut-o
și mi-am îmbrăcat rochia de mătase
cusută de bîtrîna croitoreasă din colțul străzii
am alergat la întîlnirea aceea bizară
și am strigat:
— Vedeti, brațele mele sînt lujeri,
degetele mele sînt frunze,
trupul meu
este o pădure fremătătoare cu izvoare
sălbătice
și urși blînzi,
trupul meu
este o pădure de cîntec
luminate de soare,
trupul meu
este o pădure de spații
multiplicate în timp.

GABRIELA COPU

„UNIVERSURI IMAGINARE”

Urmare din pag. 1

ginare, „Cartea Românească”, 1971) justifică din plin atribuirea unei asemenea poziții privilegiate. Dacă dorim neapărat să evidențiem resortul siguranței de sine în virtutea căreia se structurează demersul critic întreprins de Paul Dugneanu, credem că este absolut necesar să vorbim de forțată „deobăzătoare” sau de calitate de interpret multivalent și profund sensibil al poeziei într-un sistem de lectură revelator prin riguroasă dialectică a eristicilor, prin caracterul nuanțat al judecăților și, nu mai puțin, prin elocvența formulărilor. Riscăm cuvîntul de înțeles în ceea ce înseamnă în volumul de față „Universuri imaginare” este realitatea estetică a textului critic. Fîind un analist de superioară speță, Paul Dugneanu are darul (de toată lumea cerut dar cu totul rar în literatură) de a pune mare preț, mai ales, pe cea impresie de lectură care (fără sfîrșiri inutile, dar prin evitarea firească a exortărilor momentane) revine în chip legitim efortul de implicare în idei critice defînitiv. Unii asemenea mod viu, divulging o sobră vibrație intelectuală, de a redimensiona din unghi conceptual efectul lecturii pasionante și pasionate a textului poetic datorată criticilor de literatură și din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere. Izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prima vedere, din motive de cea mai mare atenție prin viața abilității de înțelegere, izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fondate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu defînitivitate, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că

LIRICĂ DIN GRECIA

LAMBROS ZOGAS

Cu respect mă aplec

Cu respect mă aplec peste fiecare pagină a zburcimatei istorii române și între glorioșii bărbați ai acestui neam te întinseș, fără de-aseamănare, decit doar cu mindrul soare, Ștefan, Ștefan, Domn cel Mare!

Pe ogorul libertății, tu, slăviți voievod, ai dat cea mai bogată și statornic așezată recoltă a poporului tău.

Cinteele fării te preamăresc, între glorioșii bărbați, fără de-aseamănare, decit doar cu mindrul soare, Ștefan, Ștefan, Domn cel Mare!

Numele tău

Îți voi încrusta numele pe frunzele albastre ale copacilor și, cind vîntul va trece adîind peste ele, te va chema în șoaptă abia, iar eu voi fi beat de fericire ascultîndu-ți-l.

Îți voi scrie numele în nisip și vor veni zburcimatele valuri și-l vor purta spre îndepărtate limanuri, iar eu te voi întîmpina în toate porturile lumii, știindu-ți totdeauna cu mine.

Îți voi sui numele pe aripile semetilor vulturii, să-ți-l ducă în zbor spre înalțuri și să-l lase pentru totdeauna acolo, ca nimeni să nu-l mai rostească.

Citesc limpede

Ecoul luptei mai durează încă iar glasul tău de tunet mai răsună dinspre Călugăreni, neînfricatul Mihai! Sub copitele calului tău năruș, zac învinși cotoptorii bicinici și înalțat triumfal e azi steagul libertății visate. Te simi deopotrivă în plaiul muntean, în moldavul tinut, pe pământ transilvan, înfrățite acum, după pohta inimii tale.

Îmi cobor privirea în paginile istoriei, care-n cuvintele nemuririi vorbește despre eroismul tău fără seamăn. În ochii urmasilor tăi citesc limpede, recunoștința și dragostea cu care te-neojoară prin ani.

Ai plecat...

Ai plecat primăvară în zori, fără să te gîndești că poteca pe care urma s-o străbați plină era de noroi și-ți vei murdări pantofii, iar drumul urma să te poarte prin pădurea întunecată, spre limanuri pustii...

Vară ai plecat, la amiază, fără să te gîndești că nisipul nefsîrșitei cîmpii prin care vei trece o să-ți ardă tălpile goale și că această necuprînsă întindere duce totdeauna spre țărnul posomorîitei singurătăți...

Ai plecat odată cu toamna, învălăuit în manta serii, fără să te gîndești că ploile vor inunda toate căile, iar riurile vor revărsa din albiile lor și n-ai să-ți afli nîcicum punte de trecere...

Te-ai reîntors iarna, la miez de noapte, desculț călcînd prin zăpadă și ger. Și ai ajuns firziu. Căci inima mi-e zăgăzîntă acum de sloiuri imense de gheață, peste care nu știu dacă vei reuși să găsești, pină la urmă, locul doritei intrări...

În românește de Cornelii Șerban

REVISTA STRĂINĂ

BARBARA CARLIND este o autoare prolifică, cărțile sale însumînd, în ultimul an, aproximativ 200 milioane tiraj. La cei peste 80 de ani ai săi, romanciera engleză a publicat 325 de volume, ritmul aparițiilor, în ultimii 5-6 ani, fiind de 20 de romane pe an. Bucurîndu-se de vitalitate intelectuală extraordinară, ea lucrează cu 3 secretare, cărora le dictează textele, și cu alți cîțiva membri ai unui adevărat „stat major” al producției sale literare. Cititorii sînt atrași în literatura Barbarei Carlind de stilul aerat, umorul și problema actuală, transcrisă însă pe baza unor opțiuni care adeseori șochează simțurile moderniste.

„GUILLEVIC, IMPERFECTIA APOTEOZEI” este titlul pe care îl dedică revista Nouvelle Europe cunoscutului poet francez, un omagiu cald însoțit de o tabelă și de numeroase traduceri în toate limbile pămîntului. Semnalăm între ele o frumoasă poezie transpusă în românește de Nina Cassian. Poetul francez este considerat în amploarea operei sale cu schimbările de ton și violența caracteristică, însoțită întotdeauna de o „eleganță simplă a suprafeței” versurilor, care nu exclude neliniștea și bucuria.

POETUL spaniol Justo Jorge Padron este unul din numele cele mai proeminente ale noii generații din lirica iberică. Intelctual cu o conștiință artistică foarte amplă, traducător din literaturile nordice, pentru popularizarea cărora a primit o înaltă distincție și a fost considerat cel mai important al poeziei scandinave în spațiul european. Padron a publicat, de curînd, un volum de Poeze alese, care fixează locul său în poezia spaniolă de azi. Carlos Busomo caracterizează versurile lui Padron în chip de „imagini care proliferază” o formă barocă de aglomerare a unor efecte coplesitoare. Poetul a fost omagiat de numele cele mai importante ale literaturii de limbă spaniolă, pentru neliniștea extraordinară pe care o comunică, „îndosebi în legătură cu experiența timpului care este asimilată extincției și amurgului unei sensibilități încercate de tragism.

CU OCAZIA anului Congres al poezilor care a avut loc anul trecut la San Francisco, Mariana Rossi-Decker a fost în circulație două poeme aparținînd... președintelui Ronald Reagan, însoțite de un comentariu ce evidențiază caracterul lor de circumstanțial, fragezimea inspirației și tonul ușor cu care sînt dezbătute mari probleme ale poziției omului de stat. Cele două poeme se intitulază „Bugetul de stat” și „Timp”. Comentatoarea versurilor scrie: „Poemul intitulat „Timp” are un bun simț al ritmului. Titlul însuși este parte din întreg. Poezia, de asemenea, vizează faptul că președintele Reagan se bucură mult de poziția sa ca om de stat!”

IVAN NIKOLOV este un poet dintre cei mai comentați în critica literară bulgară. Cu ocazia publicării recente a volumului său intitulat „Confesional”, Daria Haralanova scrie: „Un stil modelat cu finețe în care abundă sunete și culori, o formă ce se adaptează în mod perfect ideii, un ton familiar în multe bucați ale volumului, acestea sînt trăsăturile principale ale operei lui Ivan Nikolov. Adeseori o singură poezie este deajuns pentru a arăta toate particularitățile artistice ale artistului. Dar putem spune, de asemenea, că toate poemele sale, împreună, constituie o operă unică. El face parte dintre acei poezi care toată viața lor par să scrie o singură mare operă!”

CASA de editură finlandeză Kansakulturi din Helsinki a publicat, de curînd, o culegere de proză scurtă bulgară ce cuprinde 17 povestiri semnate de numele cele mai prestigioase: Ivan Vazov, Elin Pelin, Jordan Iovkov, Nikolai Havel, Pavel Vejinov, Boris Arplov, Jordan Radikov, Liliana Mihailova și Gheorghe Velickov. Antologia este introdusă de publicistul finlandez de cîntre o cunoscută traducătoare K. Siraste. Comentatoarea s-a remarcat drept o bună cunoscutoare a literaturii bulgare, inițiatorea întregului proces de transpunere în finlandeză a celor mai cunoscute monumente de literatură bulgară clasică, precum și a contribuției generațiilor mai tinere.

Aurel-Dragoș Munteanu

DIN CULISELE CELUI DE-AL III-LEA REICH (V)

Numărătoarea inversă

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Șeful marinei de război fasciste, marele amiral Karl Donitz, trecuse la instalarea de rampe de lansare a rachetelor pe ultimul tip de submarin germane produse în toamna lui 1944. „Wundervaffe” — arma minune — trebuia să săvîrșească miracolul întoarcerii roții istoriei. Războiul intra într-o nouă fază. Devenea total. Alegerea obiectivelor nu avea să se mai facă după importanța lor strategică. Donitz îl raportase lui Hitler încă din 1944: „Umanitarismul poate să devină o mare piedică în lupta cu inamicul!” Se eliberase și el de „înșoțarea prejudicată” a moralei și conștiinței.

Alții se eliberaseră mai de mult. Bunăoară, savanții fasciști care accelerau cu disperare cercetările lor în domeniul dezintegrării atomului. Impasul lor era total, dar asta nu li împiedica să-și asigure pe Hitler că sînt aproape de reușită. În întîlnirea lor, fizicienii concepeau trași la Peenemunde nu li puteau țerta Führerului modul cum acesta îl îndepărtase pe cei mai străluciți atomiști europeni care lucraseră cîndva la Göttingen sub îndrumarea lui Albert Einstein.

Este cert însă că, dacă Hitler s-ar fi aflat în posesia bombei atomice n-ar fi ezitat să o folosească la scară planctară. Faptul acesta trebuie să constituie un „memento” pentru toți cei ce astăzi afirmă că, prin asumarea obligațiilor ca în caz de război să nu facă apel la depozitele de arme nucleare de care dispun, lumea ar putea să doarmă liniștită. „Ca, pasamite, astfel s-ar mai putea declara, pe ici, pe colo, îndeosebi prin punctele nevalgale ale Europei, cite un război local, sau „limitat”, fără ca focurile nucleare să intre în acțiune. Dar ce-protagonist angajat într-o conflagrație va accepta să piardă un război, dispunînd de o forță de ripostă nimicitoare, și, cu toate riscurile, chiar autoînamicitoare? Înăsași superproducția de arme nucleare și acumularea lor dincolo de limitele saturatei este o demonstrație a transformării moralei și conștiinței într-o „prejudicată înșoțare”.

Cu patruzeci de ani în urmă, toate marile puteri se aflau în plină cursă contra eromenei pentru construirea primului dispozitiv nuclear din lume. Statele Unite se aflau pe cele mai avansate poziții. Germania hitleristă pe cele mai lipsite de șanse imediate. Statul atins era păstrat de fiecare din ele sub cel mai strict secret. Winston Churchill îi spusese savanților atomiști englez Blackburn: „Lucrul cel mai important în toată povestea asta este monopolul. Fără a ține seama cu cine ar trebui să ne luptăm și cine ar fi aliatul nostru, o astfel de armă trebuie să posedăm în primul rînd noi, și numai noi. Aș vrea să înțelegem: o armă ca asta nu este numai un mijloc de anihilare a adversarului, ci în aceeași măsură și un mijloc de presiune asupra partenerilor...” Lipsa echilibrului scutește de comentarii.

Pentru a se răzbuia pe America și, eventual, a-4 forța mina să încheie pace, Hitler nu mai avea la dispoziție decit o flotilă de submarine dotate cu rachete, ce puteau fi la rîndul lor dotate cu kamikadze-teutonii. Mult așteptatul bombardier „Adolfine” cu o rază de acțiune de 10 000 kilometri, promis de firma Messerschmitt se afla încă în stadiul de proiect. Și timpul se sturgea inexorabil.

Cela opt submarine trimise spre New York la 9 martie 1945 n-au fost semnalate la Londra decit la două zile după ce ele părăsiseră coasta Norvegiei. Din momentul acesta începea numărătoarea inversă. Zona răsăriteană a Atlanticului a fost împărțită de către aliați în trei sfere de acțiune. Trei gigantice bariere în calea celor opt submarine pornite într-o misiune a disperării. Prima se întindea din Groenlanda pină în Noua Fundlandie. A doua între Halifax și Noua Scoție. A treia în apele teritoriale ale Statelor Unite din zona Boston-New York. Patru portavoane cu gâțezeci de aparate la bordurile lor, douăzeci și trei de distrugătoare și treisprezece vedete rapide sub pavilionele Americii, Angliei și Canadei constituiau această

uriasă armadă scoasă în calea unui inamic epuizat dar încă redutabil. Atlanticul de Nord bîntuît de furtunile unei primăveri timpurii era mai curînd aliatul „haitei de lupi” decit al navelor de suprafață lesite la vîntoarea submarinelor. Primul U-boot german a fost semnalat abia la 7 aprilie în dreptul capului Farvel din sudul Groenlandei. Era submarinul U-719 condus de tinărul căpitan Albert Herling. După o lungă hăituită la fost reformat și distrus. Pe o furtună de gradul nouă pe scara Beaufort, următorul submarin german U-909, condus de căpitanul locotenent Walter Reimer a împărțit aceeași soartă. Scufundarea lui a fost atribuită distrugătoarelor americane „Ashland” și „Casper” din linia primei bariere trasă peste Atlantic. Abia la 14 aprilie, cînd furtuna s-a mai potolit, un „Lockheed” de pe portavionul „Sheridan” a localizat cei de al treilea submarin care iesise la suprafață pentru reîncărcarea acumulatorilor. O bombă tîntită de avion în mijlocul submarinului l-a frînt în două trimîndu-l la fundul mării. Două vedete canadiene sosite la locul naufragiului n-au mai putut pescui decit apă decit patru cadavre. Marinarii germani muriseră înghețați.

A urmat trei zile fără ca nici un alt submarin să mai poată fi localizat. Abia pe 17 aprilie distrugătorul american „Victoria” a captat cu instalația sa „asdic” prezenta unui nou submarin la două sute de mîle distanță de Noua Scoție. Din acest moment soarta celui de al patrulea submarin german care se îndrepta spre New York a fost pecetluită. Scufundarea lui s-a produs la numai opt sute de kilometri de tînta pe care și-o propusese.

Încă patru zile de încordare fără să se mai fi produs vreo întîlnire. Jumătate din flotila submarinelor germane reușiseră să treacă dincolo de cea de a doua barieră. Era 21 aprilie, ziua de naștere a lui Hitler. Crucisătoarele canadiene „Vinkis” și „Prince Albert” au tinut să-i facă Führerului pentru ultima sa aniversare un cadou deosebit. Drept care, renerînd submarinului 216 la numai o sută de mîle marine de de-casă, America-i-l-au supus unui potop de bombe subacvatice pînă cînd acesta n-a mai lăsat pe suprafața oceanului decit o pată groasă de ulei.

La 30 aprilie, ziua în care Hitler se căsătorește cu Eva Braun, urmind ca numai după cîteva ore să se sinucidă, căpitanul Helmut Eschenbach comandantul celui de al șaptelea submarin s-a predat americanilor cu întregul său echipaj, dar numai după ce și-a scufundat nave. Nici el, nici vreunul din membrii echipajului său nu a recunoscut că primise misiunea să lanseze asupra New York-ului vreo rachetă V-1. Ultimul submarin german din flotila celor opt a fost capturat la 15 mai, o săptămîină după capitularea Germaniei fasciste. La bordul lui nu s-a găsit nici o rachetă, iar pe puntea superioară nici o urmă de platformă de lansare. Echipajul a declarat că se afla în apele teritoriale ale Statelor Unite într-o simplă misiune de rutină, nescînd nimic despre încheierea războiului cu Germania.

În aprilie 1978, revista americană „Life”, redată după o întreprindere de cîteva ani datorată dificultăților financiare, a publicat în serial un amply documentar în legătură cu ne-reușita atac german asupra New York-ului și a Washington-ului. La „Întrebarea: Se aflau pe acele submarine platforme de lansare a rachetelor?”, răspunsul a fost afirmativ. Tot afirmativ răspunsul cu privire la scopul misiunii. Un amănunt dezvăluit la aproape treizeci și cinci de ani de la desfășurarea „operației Elster”: Căpitanii submarinelor primiseră ordinul categoric, ca în cazul unei amenințări directe a navelor lor de către inamic, să procedeze imediat la demontarea platformelor de lansare și să arunce rachetele în mare. Apoi tăcerea s-a aternut grea asupra unuia dintre cele mai enigmatice episoade ale ultimului război mondial. Să rămîna oare definitivă?

SPORT

Ce-am avut și ce-am pierdut...?

Motto: „Di-mă mamă, la trapeză că mă-nvîr de nu mă vezi ca un frate slămez” (text de muzică ușoară)

am zis și spun, prin intermediul radioului, de aici de la Köln, că în materie de fotbal sîntem mult mai pricepuți decit noi colectiv de redactare al Almanahului literar!

O voce stralucită de emfatic înlocuind pe „I” din „a” cu „î” din „i” a fost în final anunțînd formidabilă noastră încercare de-a sparge bășica de pește cu calciul crăpat.

Ce să mai discutăm domnule! Am invins Cipru! Brava noastră, brava Paule!

De cînd așteptam noi o asemenea victorie care să ne pună cu capul direct pe ghilotina Europei. Și, ca să vezi, cîcă acolo ar fi un călău blînd care se numește Florin Pucă. Asta, de al dracului, (au anunțat toate posturile germane plus așa pe care-l știți, că a implinit 50 (cincizeci de ani), n-o să dea drumul la cuiț niciodată...

Bulișbașea pe care mi-o închipui trebuie c-a fost ceva de zile mari. Nici dacă se dădea cafea la o singură poartă nu se adunau mai mulți să aperse ceea ce era de mult pierdut.

Am aflat și mă sting de plăcere pe o sticlă de bere din occidentalul răpădit că, la Hunedoara, toată lumea era emoționată. S-a strigat Lucescu cu Lucescu și așa mai departe și bălău zimbea ca un posesor de libret cîștigător sigur la C.E.C...

Ce ne așteaptă pe noi de acum înainte? Nimic!

Deci, am invins la Hunedoara o echipă care împotriva scriitorilor români rămăși în viață ar pierde cu 7-8-zero!

Mi se usuca receptorul de grîja mărilor pierdute pe fir telefonic și-mi vine să părăsesc faulul capitalist de dorul drumurilor noastre pline de castani, praș și sentimente neexprimate...

Fănuș Neagu

Balcanice

DEAN TADICI

Poetul cu ochi albi

Lui Nichita Stănescu

GHEORGHIS SARANTIS

Politehnica 1973

Trei nopți la rînd au ars focuri în cea din urmă se vestică clopotela Altfundevo viața se joacă gîndeam și atunci l-am văzut Strălucimint de ovații Cum alerga către moarte Alexandre eu am strigat Alexandre

Cînd m-am aplecat să-l ridic de pe asfalt Am găsit doar cenușă Pe toate drumurile soldații Își ucidueo propria frică.

În românește de Dumitru M. Ion

REPERE

POEZIA ESENȚIALELOR

Există în sensibilitatea actuală o anumită prefeință pentru poezia tipelor fundamentale, a structurilor pe care le propune umanitatea aflată încă în stadiul „auroral”, așa cum ni s-a păstrat în monumentele scrise sau în viața comunităților ce au intrat mai tîrziu în viața istorică. Împrejurarea din urmă caracterizează situația indienilor din America de Nord, un popor ce a trăit o mare dramă istorică, în urmă cu numai o sută de ani, conservîndu-și însă identitatea, cu toate că a supraviețuit într-un ocean de civilizație absolut opusă modelului său de viață. Ceea ce se numește, cu un termen ușor peiorativ, „rezervație”, a născut în anii recentii mai puțin sau chiar deloc un teritoriu de reclusiune, ci unul care asigură posibilitatea cultivării tradițiilor și refuzul valorilor străine, fără a ignora totuși atribuțiile progresului. Am văzut asemenea teritorii ale unor oameni mincîri și de nebiruit, ei au dat Statelor Unite pe un mare scriitor, Scott Momaday, din tribul Kiowa, astăzi profesor de literatură engleză la Universitatea Stanford, laureat al Premiului Pulitzer pentru roman. Aflat la București, a povestit unei audiențe compusă din scriitori și diplomați, că cel mai important eveniment din viața sa a fost intrarea în ordinul războinilor tribului, care se reunește în fiecare luna august, dacă imi amintesc bine, pentru dansul marelui evantai din pene de vultur. Unul din poemule sale din volumul The Gourd Dance, este de altfel dedicat acestui ritual. Scott Momaday scrie arăta deci mindru că este un „kiowa”, un trib ce numără doar cîteva mii de indieni, iar puterea cuvîntului său o socotea derivată din adîncimea înținerii sale în spiritualitatea poporului său, acolo unde poezia și știința se confundă în magie și revela un adevăr absolut. Ocîntat al scrie sau ai încerca să reconstitui experiența cunoașterii unei comunități de indieni, cum i s-a întîmpat autorului acestor rînduri în New Mexico, este imposibil să redăm monumentalitatea chipurilor aceloră înșepetite, ca într-o emblemă a solemnității însăși, forța pe care o emana fiecare gest și fiecare cuvînt, credința absolută în misterul de nepătruns al vîntului care trebuie să stea la baza oricărei acțiuni. Dacă astăzi mai există semize, cu siguranță că se află printre indienii americani! Este ceea ce sugerează și frumoasa antologie publicată de Editura Dacia, Walum Olum, sub semnătura lui Nicholas Catanoy și în traducerea lui Virgil Teodorescu și a Petronelei Neșoșanu. Ne-am îngăduit introducerea de mai sus tocmai pentru a descrie impresia esențială pe care ne-au lăsat-o „cinteele și pro-

verbele indienilor din America de Nord”, așa cum le-a înregistrat autorul acestei culegeri. Poezia „aurorală”, în cazul tuturor popoarelor, face apel la „cuvîntele puține”, ca să repetăm un îndemnul celebru, este străină de viața aceea de vorbe, ajunsă la mare preț după romanticii, cit și de caracterul intrinsec al multor felii moderniste. Este o „artă” ce se naște din altitudine, din adoptarea unei anumite poziții față de lume, și din gestică lentă pe care o provoacă. Imagistica relativ săracă era însă o mare pregnantă și acuratețe. Mișcarea în aceste versuri este esențializată, omul pare că se mișcă într-o lume perfect codificată, asemănătoare cu cea din budhismul zen, unde și poziția limbii cînd dormi și este preserisă. Din rigoare se creează azi senzația de amploare și de forță, desi gesturile sînt mici și reținute. Iată un cîntec din Omaha: „Spre răsăritul soarelui / S-au întîlnit toate popoarele. / La fel și dihanțiile / Și gîzele / În ce fel însă și cum / Nimeni nu stie. // De fapt doar unul / A fost cel mai mare. / De toată lumea respectat: / Marea Stîncă Albă, / Cu creștetul atîngînd gerul, / Împresurat de ceață. // Așa timp cit veți merge pe / Căile Vieții, veți vorbi despre Mîncă. // Grăi Marea Stîncă Albă”. Ce simplă este marea, cit de puține mijloace îi trebuie ca să cuprînză totul, atunci cînd poezi o mare convingere: „Tatăl va coborî / Și totî ne vom înălța! // Întînde miinile / Și se va cutremura pămîntul”. Sentimentele sînt exprimate cu multă parcimonie, dragostea este compusă din sugestii de culoare și din vagă tandrețe juvenilă. Atunci cînd irumpe, avem o adevărată capodoperă: „Rîul roșu din vinele mele / Spre tine curge / Ca răsunarea pădurilor / În nopțile, limpezi / Ce se-nalță spre lună”.

Sugestii profunde se găsesc la tot pasul într-o asemenea carte de poezie și de adevăruri esențializate. Așa cum am mai spus, arta maru se constituie aici nu din efecte periferice ale unor cuvinte minunate cu abilitate, ci din crederea în ritualul cuvîntului, al celui care vorbește prin poezie. Un adevăr banal, care și regăsește minunea simplă a poemelor amerindiene: „Cum să ne ascundem de ursul ce umbă / Pe întreg pămîntul? / Să ne ascundem spinările / acoperindu-le cu mil / Ca marelui urs ce vine din miazănoapte / Să nu ne mai poată găsi”. Numai așa puteau să întoneze cei din tribul Chippewa: „Un nor plătitor / repetă cu bucurie / cuvintele mele”.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactori șef: Nicolae Dan Frunțelău, Mihai Ungheanu (redactori șef adjuncți), Teodor Băiș (secretar responsabil de redacție)

REDAȚIA: București, Piața Științelor nr. 1, tel. 17 32 09

ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95

Tiparul executat la:

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEI”